

V Ljubljani, v maju 1915.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XXXVI.

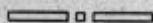
Štev. 3.

Urejuje M. J. Nerat v Mariboru.

V s e b i n a :

1. <i>Anton Kosi</i> : Sadanja vojna in ljudska šola	97
2. <i>Pavel Fleré</i> : Iz moderne metodike	107
3. „S. V.“: Šoia v boju proti alkoholu	118
4. <i>Dr. Ivan Lah</i> : Pater Hipolit in njegov „Orbis pictus“. (Dalje.)	123
5. <i>Sirius Mir</i> : Utrinki iz raznih svetov vzgoje. (Dalje.)	129
6. Iz šolskega dela :	
Vojna kronika v šoli	131
Sličice iz šole in zunaj šole	132
<i>S. Exel</i> : Metodiške izjeme iz računstva	134
7. Slovstvo : Ocene 138. — Književne novosti 142. — Časopisni vpogled 143.	
8. Razgled : Kultura 145. — Šolstvo 147. — To in ono 148.	

Last in založba

Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov za naše liste, ki so :

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček.

Iznova pozivamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Vsi na delo!

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta
:: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

☛ Za časa vojne izhaja Popotnik vsak drugi mesec v dvojnem obsegu. ☚

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju M. J. Neratu v Maribor, Kaiserfeldgasse šte. 21/II.

::

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

::

ANTON KOSI:

SEDANJA SVETOVNA VOJNA IN LJUDSKA ŠOLA.

Govoril dne 4. marca 1915 pri zborovanju učit. društva za ormoški okraj.

Velik, silen in mogočen čas je, tako mogočen in silen, da se mu nihče ne more upirati: svetovna vojna, ki preveva sedaj vse naše življenje, vse naše dejanje in nehanje.

Kajpada so vojne razmere zanesle tudi v šolo nove potrebe in novo življenje. Črez dosedanje oblastvene učne načrte in urnike smo šli učitelji pri svojem delovanju na dnevni red. »Svetovni dogodki — ti so nam danes učni načrt, ti samo nam dajejo snov, oni določajo urnik«. Tako piše tovariš Pavel Flerè v 12. števil. »Popotnika« za leto 1914 v članku »Svetovna vojna v ljudski šoli«.

In prav ima, zakaj šola, ki pripravlja za življenje, mora tudi snov jemati ali zajemati neposredno iz življenja. In kedaj je ponujalo življenje toliko snovi, kakor je ponuja danes s svojimi vojnimi dogodki?

Učitelj, ki bi se držal v tem resnem, velikem času strogo le suhoparnih oblastvenih predpisov, učitelj, ki bi hotel s svojim ravnanjem izganjati iz otrok bojne vtise, s katerimi prihajajo dan za dnem v šolo, tak učitelj je po mojem mnenju mrtva mašina brez čutov, brez srca.

Učitelj je oče velike družine, katere udje so otroci. Kakor oče kot voditelj in svetovalec s svojimi dragimi vse pogovori, kakor se lahko ti v vseh nezgodah obračajo do njega ter iščejo pri njem pomoči, tako naj ima tudi učitelj odprto srce za vse, kar čutijo otroci, kar dožive v veselih ali žalostnih življenjskih razmerah.

Odkar vihra svetovna vojna, od one dobe torej ljudska šola nima več strogo umerjenega učnega načrta. Svetovna vojna je njen učni načrt. To je temeljni akord, na katerem slone pač vsi pedagoški vojni glasovi. Šolska oblast sama, naučno ministrstvo samo je to priznalo takoj v spočetku

šolskega leta, ko nam je podalo navodila za pouk v ženskih ročnih delih za časa vojne in ko je izdalo znani odlok, ki govori o vprašanju, kako je šolsko mladino poučiti o pomenu sedanje vojne.

Več prostosti se je zaneslo torej s svetovno vojno v ljudsko šolo. Prostost, svobodno gibanje brez tesnih spon! Kako prijetno zvone te besede na učiteljevo uho. Že 30 let sem učitelj; vzgajal in učil sem kakor zahteva to državni šolski zakon, a bolj kakor u r a d n e g a učnega načrta sem se držal svojega lastnega na dejanske, krajevne potrebe upoštevajočega načrta. Lahko si torej mislite, s kakim veseljem sem pozdravil prostost, ki se je sme posluževati v vojnem času ljudska šola. Zdaj se naj pokaže, da se uče otroci za življenje, za dejanske faktične potrebe!

Tovariš Pavel Flerè je v članku »Svetovna vojna v ljudski šoli« pokazal pot, katere se lahko učitelj drži, ako hoče doseči glavni smoter ljudske šole v vojnem času, in ki se glasi: *Z a d o m o v i n o!*

Dokazal je, da ljudska šola s tem še ni končala svoje naloge, ako se pri pouku šolske mladine o pomenu sedanje vojne ozira samo na zemljepisno in zgodovinsko uro, kakor bi se utegnilo to iz znanega ministrskega odloka sklepati, marveč, da dobe skoraj vsi ljudskošolski predmeti v svetovnih dogodkih, v katerih živimo, svojo snov.

Tudi jaz si dovoljujem na podlagi praktičnih izkušenj in osebnih vtisov danes tukaj pokazati, kako skrbim poučeváje in odgojeváje za to, da i šolska mladina živi v bojnem ozračju, da čuti mogočne vtise, ki nam jih stavi vojna pred oči in ušesa, kako si prizadevam, spraviti te vtise globoko v nežno sprejemljivo otroško dušo, katere bi se naj prijel ter zaneli ondi pred vsem ogenj domovinske ljubezni. Pokazati hočem dalje, kako mi je do tega, da se dotakne otroške duše vse, kar nam ponuja vojna dobrega in plemenitega. Saj je vojna, dasi je grozovita, vendarle tudi mogočna vzgojiteljica in učiteljica narodov; njen vpliv se nanaša na velike, pa tudi majhne. Uporabimo torej vsi, ki imamo posla z mladino, to priliko ter spravimo z raznimi vojnimi dogodki, ki drvé sedaj v tem velikem času dan za dnevom mimo naše duše, vse one lastnosti, ki so temelj blagemu značaju.

Prítegnem tukaj klicu nemškega tovariša E. Heywanda, v pedagoškem listu »Schaffende Arbeit und Kunst in der Schule«, češ: »Ihr Herren Kollegen, sorgt dafür, dass der Krieg, der unsere Kinder nur in Nachrichten aus der Ferne bestürmt, denselben durch den Unterricht auch intellektuell näher kommt!«

Omenil sem prej, da nam svetovni dogodki vojne dobe, v kateri živimo, dado v vseh predmetih učno snov za obravnavo v šoli. Kako si mislim jaz obravnavo poedinih šolskih predmetov, da zadostimo zahtevam sedanjega časa, to naj pojasnijo na kratko naslednje moje besede.

V duhu vam bom odprl, cenj. zborovalci, svojo šolsko delavnico, t. j. govoril bom na podlagi svoje 4 mesečne prakse; v mislih imam kajpada šolski čas v bojni dobi.

Iz zemljepisja sem kot učitelj najvišje stopnje takoj v začetku šolskega leta pregledno pogovoril Avstrijsko-Ogrsko monarhijo. Pri Hrvaški in Slavoniji, pri Bosni in Hercegovni ter pri Galiciji in Bukovini sem se pomudil nekoliko dalje časa, pogovoril sem ozemlje, glavne kraje, mesta, reke in pogorja teh dežel. Zakaj to, mislim, da mi ni treba pojasnjevati.

Prešel sem potem na sosedne države, s katerimi se naša Avstrija vojuje. Dva zemljevida visita na steni: eden predstavlja vse evropske države, drugi pa precej natanko one, v katerih divja vojna. Na kulturni zemljepis jemljem posebno ozir, zakaj aktualen je in važen se mi zdi za lažje umevanje raznih bojnih dogodkov, njih vzrokov in posledic.

Preidimo na zgodovino! V prvi vrsti je bil govor o vzrokih in začetku sedanje vojne. Pri tem sem se naslanjal na sestavek, ki sem ga bil spisal za uvod k svoji brošurici »Izpod črno-rumene zastave« in ki je prebila strogo vojaško cenzuro. Pogovoril sem nadalje tvarino »Kako pokopavajo v boju padle vojake«, koliko »križev« imamo v Avstriji; njihova zgodovina, njih namen in uredba, tolmačil sem razne tehnične izraze: mobilizacija, operacija, ostri, slepi naboj itd. itd. Vse to na podlagi omejene svoje brošurice. Pogovoril sem tudi z otroki način bojevanja v nekdanjih časih, primerjal ga z današnjimi modernimi bojnimi razmerami. V prirodoopisju je prišel na vrsto smodnik s svojimi sestojnimi deli, žveplom, ogljem in solitrom. Pojasnjevalo se je otrokom vprašanje, odkod ima strelni prah tolikšno moč — napetost in naglo razširjanje plinov — pogovorili smo človeško uš in njene vrste. V prirodoslovju so prišli na vrsto vodljivi zrakoplovi, hlapenje, para, parni stroji.

Kar se tiče obravnave nebodijetrega človeške uši, mi je jako dobro služilo pismo, ki ga je pisal o tem neki narednik domov svojemu bratu.

Kar se tiče čitanja, omenim, da se oziram le na take spise, ki jih najlaže spravim v dotiko ali v zvezo z vojno. Sicer pa rabim i tu že prej omenjeno brošurico »Izpod črno-rumene zastave«. Iz te čitamo skupno, kakor iz šolske čitanke.

Največ primerne snovi ponuja vojni čas spisju. Prosto spisje smo že prej gojili, toda tvarina je postala tukaj že nekoliko suhoparna, nekako vsakdanja. In glejte, žalostna, toda zanimivih dogodkov polna sedanja doba nas je v tem oziru dvignila iz vsakdanjosti.

Naj sledi tukaj nekoliko teh nalog, ki so jih izdelali z ozirom na sedanje vojno stanje moji šolski otroci.

1. Nekaj o sedanji vojski. Tukaj so popisali otroci mobilizacijo, nje začetek in njene posledice.

2. Nadaljna naloga: Dolga klobasa. (Dogodek iz sedanjega vojnega viharja; po knjižici »Izpod črno-rumene zastave«.)

3. Jezdec brez glave. (Dogodek iz sedanje vojne.)

4. Letošnji in lanski naš pust. (Primerjava.)

Zadnja naloga je z ozirom na sedanje po vojni povzročene razmere na deželi zelo zanimiva.

Naj sledi tukaj izdelek deklice, ki ima v spisju boljši red. Naloga slovi:

Stari narodi so častili zraven drugih bogov, še tudi boga norčij. Temu na čast so prirejali razne veselice. Spomin na tega boga — pravili so mu Kurent — se je ohranil še do današnjega dne in tako je nastal pust. Na pust se navadno bolje je in pije, kakor druge dneve. Tudi se nekateri ljudje oblačijo v maškare. Lansko leto je bil zelo vesel pust. Bila sem lep »maškar«. Že mnogo časa prej sem si pripravljala obleko. Zvečer smo uganjali burke, n. pr. častili smo »bana«, gledali »zvezdice« itd. Bilo je veselo.

Ali vse se izpremeni. Letos je drugače. Vojni čas, žalosten čas. Možje in mladeniči se vojskujejo za domovino in cesarja. Nikomur se ne ljubi uganjati burk v teh resnih dneh. Draginja je in težko je dobiti živež, posebno belo moko. Povsod se poznajo sledovi vojske. Kdo bi si mislil lansko leto na pust, da bode letos tako žalostno. Dal Bog, da kmalu minejo težki dnevi, da bo prihodnji pust zopet vesel, kakor prejšnja leta.

Drug otrok piše med drugim: Letošnji pust je bil žalosten. Nikjer ni bilo videti maškarad in slišati godbe. Tudi s težavo smo dobili moko, da smo si sprazili krape. Vzrok temu je vojska. Ljudje so opravili svojo večerjo in šli mirno spat. Tako je tudi prav, kajti naši očetje in bratje stojijo pred sovražnikom in se borijo za domovino, mor-da celo trpijo glad, mi pa bi sedeli pri obloženih mizah ter uganjali burke.

Preidimo k petju. Kdor je kedaj poučeval ali še poučuje v ljudski šoli petje, ta ve, da se nobena druga pesem tako hitro ne prime otroške duše kakor vse melodične šopirnosti prosta narodna pesem. Do tega prepričanja so prišli zlasti v poslednjem času pedagogi, zato so narodni pesmi na stežaj odprli vrata v šolo. Sadovi njihovega prizadevanja se že poznajo po mnogih krajih, zakaj petje ne ostane samo šolsko, marveč se prenese i na življenje. Danes si učil v šoli novo narodno pesem in čez teden jo slišiš že zunaj na polju, na travniku, na pašniku, v vinogradu. Ni se torej čuditi, da gojimo zlasti sedaj v vojnem času s podvojeno navdušenostjo v ljudski šoli našo lepo narodno pesem. Zakaj slovensko narodno slovstvo je posebno bogato vojaških pesmi s preprostimi, a krasnimi napevi.

Naš Slomšek trdi, govoreč o sladkem glasu lepe pesmi med drugim, da spremlja navdušena pesem vojaka v boj. »Pevaje gredó srčni vojaki na sovražnika v boj«; pravi, »v pesmih jim raste pogum«. In prav ima Slomšek, zakaj naši vojaki pojó — kakor povzamemo iz raznih pisem — slovenske pesmi v strelnih jarkih.

Pesmic, v katerih se poslavlja vojak od domačih, domači od mladeniča, vpoklicanega k vojakom, je res lepo število.

Takoj za prvo pevsko uro v novem šolskem letu sem izbral znano narodno pesem

»Fantje se zbirajo,
daleč marširajo,
daleč, daleč na ono stran,
kjer noben'ga ne poznam...«

in drugo uro so me prosili otroci že za drugo pesem in tako naprej, da sem se moral, hočeš-nočeš, brigati intenzivnejše za slovstvo te vrste. Zdaj znajo otroci že okrog deset narodnih pesmic, ki vse obravnavajo vojno snov. Zanimivo je, kako so me otroci nagovarjali ter mi priporočali tudi njim že znane take pesmi, kjer se poslavlja dekle od svojega ljubimca, ki gre v vojno. In ko sem jih poučil, da za take pesmi pač ni prostora v šoli, so jo takoj iztuhtale svite glavice, češ, pa recimo, da se mamica joka, ne pa ljubica, saj se tudi matere jokajo po svojih sinovih. In tako smo res brez vsake zapreke vzeli v svojo sužbo nekoliko lepih pesmic, ozir, melodij z nekoliko izpremenjenim tekstom. Dekletove solze smo spravili v mamičine oči.

Najbolj značilna in originalna pa je izprememba znane pesmi

Fantje marširajo	Nič se ne jokajte
s Kranjske dežele,	saj greste z nami,
dekleta jokajo	ve boste kuhale,
kaj b'do začele.	mi pa muštrali.

To pesem smo na naši šoli prilagodili sedanjim razmeram tako, da jo sedaj brez strahu za nravnost otrok pojemo v 4. razredu.

Prva in druga kitica je ostala stara, le namesto deklet smo vzeli mamičice. Besede 3. in 4. kitice pa so nove ter se nanašajo na sedanjo vojno. Glase se:

Fantje marširajo	Krogle tam žvižgajo,
na rusko mejo,	z njimi šrapnel,
mamičice pa jokajo	fantje pa vriskajo
z njimi ne smejo.	Ruse so vjeli.

Tako torej tudi mi v šoli živimo in čutimo v petju z našimi vrlimi bratitelji domovine.

Glede petja še omenim to-le: Pri nas pojó z veseljem navadno le dekleta tako v šoli, kakor tudi doma; dečki niso bili nikoli posebno navdušeni za petje, toda letos, ko pojemo vojne in vojaške narodne pesmi, vzbudilo se je tudi v fantih veselje do pesmi, da jih kar občudujem.

*
* * *

Ministrski odlok z dne 7. septembra 1914, št. 2814 (3) 7506/1, ki govori o pouku šolske mladine o sedanjih svetovno-zgodovinskih dogod-

kih, je vsakemu učitelju dovolj znan. Znana in jasna so nam vsem ondi označena navodila, ki se nanašajo zlasti na štiri točke:

1. gojenje in blaženje domoljubja

2. predčenje mladini veličastnega momenta edinosti vseh avstrijskih narodov, ki se je pokazal v sedanjem pomenljivem času, in se kaže jasno v neizpremenljivi zvestobi do Najvišje osebe našega sivolasega iskreno ljubljenega vladarja. Izpodbuda, da gojimo to misel edinosti ne-prenehoma in temeljito.

3. Izpodbuda naše mladine k pripravi za poklic, ki jo čaka, ker morajo izpolniti vsled vojne nastale vrzeli v organizmu človeške družbe z novimi svežimi močmi.

4. Poučljivo razmotrivanje o medsebojnem vplivu narodnega gospodarstva in političnega življenja posameznih narodov in odvrčanja mladine od premočnih mladinskih čustev, da bi tujcu, ki je naš sovražnik, ne priznali nobene prednosti in kulturne vrednosti.

Na vsako teh točk sem jemal pri šolskem pouku ob vsaki primerni priliki ozir in uverjen sem, da so storili in še vršijo i drugi kolegi in kolegince na to stran svojo dolžnost. A da bi se prepričal, kaj sem dosegel zlasti glede na zadnjo točko omenjenega ministrskega odloka, točke namreč, ki govori o odvrčanju mladine od prenapetega sovraštva do naših nasprotnikov, napravil sem nedavno v šoli ta-le poskus.

V roke mi je prišla notica »Sovraštvo proti Angležem v Nemčiji«. Dotične vrstice imajo sledeče besedilo:

Sovraštvo proti Angležem v Nemčiji. Četrtkova »Arbeiter Zeitung« priobčuje sledeče: Graščak Hitze v Frauendorf v kotbuškem okraju je razposlal svojim znancem tiskano pismo, v katerem silno napada Angleže in pravi: »Jaz sem, po pobudi rojakov, v svojem poljedelskem obratu krstil gnojišče za »Angleža«. Nemški domoljubi, nemški vojaki, storite vsi tako, imenujte svoje gnojišče odslej »Anglež« in skrbite, da mu ostane to ime, da se bodo naši rodovi trajno spominjali najslabšega naroda, ki ga nosi zemlja.« To pismo so po kotbuškem okrožju marsikje razdeljevali občinski uslužbenci. Obenem pa je prebivalstvo tudi dobivalo lepak, ki se glasi: »Gnojišče se imenuje odslej »Anglež« in naj se imenuje vse čase tako.« Naj se prilepi na dvorišču. — Ta gnojiščni lepak je bil nalepljen tudi v prostorih kotbuške železniške postaje, in sicer na deski za naznanila v službenih prostorih za sprevodnike. List »Cottbuser Anzeiger« pa je priobčil tudi ta-le oglas: »Prodam Angleža (kup gnoja) za 5 mark, Fuchs, Ströbitz, Chausseestraße 24, 2 r.«

To notico sem otrokom v šoli prečital ter jim potem takoj na to dal nalogo glasečo se:

Jeli po vašem mnenju prav, da prebivalci Nemčije tako zelo sovražijo Angleže in da je graščak Hitze krstil gnojišče za »Angleža«? Utemeljite, zakaj je ali zakaj to ni prav.

Vplival nisem na otroke na nobeno stran, pač pa sem jih opozoril, predno so se lotili kratke naloge, na vojni dogodek, ki smo ga nekoliko dni prej čitali, kako so namreč nekega dne iz svojih strelnih jarkov kupili lačni Francozi od Nemcev kos salame in kako ljubeznivo vojaki obeh nasprotnih si strank med seboj občujejo, kadar nimajo povelja za napad.

Moje mnenje je bilo, da bodo brez izjeme vsi otroci obsojali ravnanje imenovanega graščaka. Uspeh, ki ga je imelo moje vprašanje, je bil ta-le:

Na 53 oddanih listkih je 41 otrok odobravalo sovraštvo Nemcev do Angležev in ravnanje graščaka Hitzeja in samo 12 otrok obsojalo.

Zanimive so utemeljitve:

Prvi otrok piše: »Meni se zdi prav, da Nemci tako zelo sovražijo Angleže in da je graščak Hitze krstil gnojišče za Angleža, ker Angleži tudi Nemce sovražijo in jih zavidajo zaradi kupčije in obrtnosti.«

Drugi piše: »Prav je, da Nemci črte Angleže, ker so ti povzročili s svojim »jalom« zaradi močno razvite nemške obrtnosti svetovno vojsko.«

Tretji otrok pravi: »Jaz odobravam ravnanje Nemcev napram Angležem, ker so Angleži tudi naši sovražniki.«

Četrty učenec piše: »Menj se zdi prav, da črtijo Nemci Angleže in da je Hitze krstil gnoj za »Angleža«, ker ako Anglija ne bi začela vojne z Nemci, bi ti že morebiti »pretirali« Francoze iz Pariza in Ruse iz Varšave.«

Peti učenec piše: »Meni je prav po volji, da Nemci sovražijo tako zelo Angleže, ker Angleži gotovo tudi Nemce zaničujejo in ker je Anglež Nemcem napovedal vojsko.«

Šesti piše: »Po mojem mnenju je prav, da sovražijo Nemci Angleže, ker je moralo mnogo nemških junakov umreti zaradi hudega sovražnika Angleža. Sicer pa sovraštvo ne bo trajalo do konca dni, ampak le tako dolgo, da vojska mine.«

Sedmi otrok utemeljuje: »Meni se zdi prav, da Nemci tako zelo sovražijo Angleže in sicer 1. zato ker tudi Angleži Nemce že od one dobe črté, ko so ti začeli z njimi v obrti tekmovali in 2. ker so tudi Angleži v zvezi s Srbi, ki so umorili našega prestolonaslednika.«

Osmi odobrava sovraštvo Nemcev do Angležev zato, ker so Angleži povzročili svetovno vojno, brez katere bi lahko bili in ker hočejo Angleži nas in Nemce izstradati.

Devetj zopet pravi: »Angleži so sami krivi, da jih Nemci sovražijo, zakaj pa so napovedali Nemcem vojsko. Nemci bi lahko sedaj nam Avstrijem pomagali, pa se morajo z Angležem bojevati.«

Deseti piše: »Zakaj se pa vtika Anglež v vojsko? Ko bi se Angleži ne bili v taknili v vojni ples, bi Nemci in Avstrijci že davno uničili Ruse in Francoze. Srbov in Črnogorcev pa ne jemljemo v poštev. Ta vojska bi se lahko vršila brez Angležev.«

Enajsti učenec piše: »Po mojem mnenju je prav, da imajo Nemci gnoj za »Angleža« zato, ker je Anglija po morju blago po ceni dobivala, drugim državam pa drago prodavala.«

Dvanajsti: »Odobravam zato sovraštvo Nemcev do Angležev, ker ti ne dovolijo Nemcem dovažanja žita iz drugih nepristranskih držav.«

Trinajsti odobrava postopanje Nemcev napram Angležem zaradi tega, ker Angleži morebiti tudi Nemce tako sovražijo in svoj gnoj za Nemca krstijo.

Štirinajsti učenec pravi: »Nemci so prej kupovali blago pri Angležih, sedaj pa ga sami izdelujejo. To Angležem ni prav, zato so Nemčiji napovedali vojsko, ker jo zavidajo zavoljo napredka.«

V tem smislu govori še tudi ostalih 29 otrok, ki odobrava sovraštvo Nemcev do Angležev. Večina njih naglaša zavist Anglije radi gospodarskega in političnega napredka Nemcev.

Poglejmo si sedaj nekatere utemeljitve onih otrok, ki obsojajo ravnanje Nemcev in graščaka Hitzeja!

1. »Meni se ne zdi prav, da Nemci tako zelo sovražijo Angleže in da je graščak Hitze krstil svoje gnojišče za Angleža, ker Angleži kot narod niso krivi, da je nastala vojska.«

2. »Ni prav, da je graščak H. krstil gnojišče za »Angleža«, ker so Angleži tudi ljudje.«

3. »Po mojem mnenju ni prav, da Nemci tako močno črtè Angleže in da je H. krstil prostor za gnoj na ime »Anglež«, saj Angleži gotovo svojih gnojišč nimajo za »Nemce«, kar bi ravno tako lahko storili.«

4. »Ni prav, da Nemci sovražijo Angleže, ker se morajo vsi ljudje med seboj ljubiti in si dobro želeti.«

5. »Moje mnenje je, da to ni prav, da prebivalci Nemčije sovražijo Angleže in da je graščak H. krstil gnojišče za »Angleža«, zato ne, ker ljudje niso gnojišče in ker je Bog ustvaril človeka po svoji podobi, ne pa po podobi gnojišča.«

6. »Meni se ne zdi prav, da sovražijo Nemci Angleže, kajti če bi se ljudje zmiraj tako sovražili, tedaj bi ne bilo dobro na svetu.«

7. »Če se bodo Nemci in Angleži vedno tako močno sovražili, tedaj še ne bo tako hitro konec vojske, mi pa že vsi tako težko čakamo na mir.«

Tako in enako gojimo v šoli v jezikovnih, včasih tudi v zgodovinskih in drugih urah vojno politiko.

Razvidno je iz vseh teh odgovorov, da otroci mislijo, kar je gotovo dobro znamenje.

Predno končam še par kratkih besed!

Nam vsem je znano, koliko žalosti in bridkosti povzroči vojna. Tu je iztrgala mnogoštevilni obitelji očeta, nje skrbnega rednika, tam materi dobrega sina... Tudi otroci čutijo take udarce, mati joka in oče hodi ne-utolajljiv okrog. Učitelju je to znano, saj čuti s svojo šolsko občino, saj

se z njo veseli, pa tudi žalosti. Kako lepa prilika se mu pčnuja, da vpliva neposredno ali pa posredno potom otrok na starše.

Tolažba, ki se opira na verske momente, je i v tem oziru najboljši pripomoček. Najsitudi učitelj ne poučuje, vendar ne bode odveč, ako z ozirom na zahtevo versko-nravne odgoje v ljudski šoli ob primerni priliki otrokom pove, da nam je tudi v času bojnega viharja Bog, ki je Gospod vojskinih trum, najtrdnjša skala in najmočnejši grad, v katerem najdemo najbolj varno zavetje. Da je vera vir tolažbe, ki ga ne more izčrpati nobena še tako grozna vojna, o tem je uverjen vsakdo, ki v sedanjem žalostnem vojnem času opazuje z odprtimi očmi življenske razmere.

Za zgled, kako mogočno vpliva na otroke in po njih na starše verska tolažba, naj navedem tukaj slučaj.

Z ozirom na resnost vojnega časa, v katerem živimo, sem nekega dne po končanem pouku izpregovoril otrokom približno te-le besede: Otroci! Vi vsi veste, v kako žalostnih časih živimo. Vojno imamo. Topovi grmijo in smrtonosno se sipajo kakor toča svinčenke na glave naših sovražnikov, a tudi na naše hrabre vojake. Vsi čutimo z njimi in smo v duhu pri njih, pri naših vrljih vojaki. Bog jih čuvaj in blagoslovi v pravičnem boju! Najsi smo tudi ponosni na to, da so naši krepki možje in mladeniči odšli na boj, vendar se mnogim stiska srce ob misli, kaj bo ž njimi, ki so odšli na bojno polje.

Molimo za nje!

Lepa navada je, da se zbirajo tudi pri nas, kakor po mnogih drugih krajih, verniki vsak večer v cerkvi ter v gorečih molitvah pošiljajo vroče želje k dobremu Bogu, naj podeli zmago našim četam in naj nam dovede naše drage zopet zdrave pod domači krov.

Ker glede molitve za vojake tudi mi v šoli nočemo zaostati za drugimi in to temmanj, ker molitev, ki izide iz ust nedolžnih otročičev največ izda, zato hočemo tudi mi vsak dan po šolskem pouku moliti kratko molitvico za vojake.

Da pa boste to molitvico izgovarjali s tem večjo pobožnostjo, vam bom prečital prošnjo, s katero se obrača dobri naš sivolasi vladar do vas, preljubi moji otroci.

Cesarjeve besede, namenjene vam, slove:

»Ako tudi že na robu groba, se obračam v tako važni uri na vas, ljubi otročiči, in to iz več vzrokov: Vi ste bili vedno moje veselje in uteha, dà, v težkih dneh mojega dolgega življenja edina uteha in radost svojega cesarja. Vi ste to, otročiči, ki ste najbližji srcu svojega cesarja, vi, cvet moje države, kras mojih narodov, blagoslov na njih bodočnost! Toda ne samo svojemu cesarju ste najbližji — še nekemu, pred katerim so tudi najmočnejši tega sveta slabotna stvar — namreč Bogu, našemu Gospodu! V vaših očeh se žari svetloba porajajočega se jutra, okoli vas je

še raj in nebesa! Bog je vsemogočen; v njegovih rokah je usoda vseh narodov; pred njegovo voljo se klanja vse, po njej se ravnajo zvezde na nebu in ljudje na zemlji. Da bi ta vsemogočna roka božja varovala in ohranila našo državo, da bi ji dala zmago nad številnimi sovražniki ter ji dodelila, da bi postala zmagovita k časti božji in njega slavi, to je edina moja želja po vseh skrbih, katerih je bilo moje življenje tako bogato. To je bila moja želja, ko sem še tako mlad in poln nad nastopil prestol svojih prejasnih prednikov. Toda to bo tudi želja, katera zamre na mogoče kmalu umirajočih mojih ustnah kot poslednja beseda ljubezni in skrbi za moje zemlje, za moje narode. Bog vse vodi — in tako, kakor sam hoče, mi ljudje ne zmoremo ničesar brez njega in proti njemu. A ker stojite vi, mili otročiči, Bogu najbliže, vas prosi vaš cesar; molite, da bi nam dal Bog svoj blagoslov in naklonil usmiljenje naši stvari. Bog usliši molitev nedolžnosti, ker jo ljubi, v njej vidi svojo podobo. Radi tega molite neutrudljivo s sklenjenimi ročicami, vi mali in najmanjši! Ako molijo otroci vse države za svojo domovino, potem vem, da stoji naša zvezda ugodno, potem bodete tudi deležni zmagovitih in častnih dni svoje domovine! Vi ste izprosili blagoslov na naše zastave, na naše vojaštvo. Mili otročiči, ne pozabite na državo, kateri pripadate tukaj na zemlji, in na svojega starega cesarja!«

Franc Jožef I. r.

Ko sem otrokom te besede prečital, sem obrnil šolsko tablo, na kateri je bila napisana ta-le

Molitev za vojake.

Gospod vojskinih trum! Usliši milostno naše prošnje za vojake. Bodi, o Gospod, njihova pomoč: na poti njihova tolažba, v dežju in mrazu njihovo ogrinjalo, v vročini njihova senca, v vseh nezgodah pa njihov pomočnik! Pomagaj ranjenim, lajšaj njihove bolečine in daj, da kmalu ozdravijo! Če je pa tvoja sveta volja, da jih pokličeš s tega sveta, daj da nobeden brez tvoje pomoči ne umrje in dodeli jim večni mir.

Sveta Marija, mati božja, katere podobo nosijo na zastavah, pomagaj jim s svojo priprošnjo. Sveti Juri, sveti Florjan, sv. Martin in vsi svetniki, prosite za nje. Amen.

Otroci so z gorečnostjo izgovarjali besede te molitvice in nekateri so si jih tudi takoj prepisali in čez nekoliko dni je znal že ves razred »Molitev za vojake« iz glave.

Tudi doma jo otroci molijo. A ne samo otroci, tudi odraslim je v tolažbo, kakor mi je zatrjevalo že več mater.

Vzgojni momenti pri tej molitvi: Otroci vedo, kadar molijo, da gre tukaj za sočutje z domovino ob nesreči, saj se je že prej vzbujalo v njih domoljubje, ona zanesljiva trdnjava, ki varuje državljanom mir, svobodo in pravice, čustvo, ki združeno s krepkim prizadevanjem, vse stori, kar pomnoži blagostanje in vse odvrni, kar bi utegnilo škodovati očetnjavi. V tej čednosti je domovine moč in podpora.

PAVEL FLERÈ:¹

IZ MODERNE METODIKE.

(Dalje.)

IV. Karl Linke: Sprachlehre in Lebensgebieten.

Metodika za pouk v nemški slovnici, pisana za učitelja. Ne sicer tako, da bi se smatrala vsa obravnava za »stehende Musterbeispiele«, zakaj to bi izdajatelja — pravi — primoralo, da bi knjige sploh ne izdal. Vendar pa je za nas, ki imamo nemščino na šolah le kot »drugi deželni jezik« in nam nikakor ne dostaja časa in tudi ni za nas potrebe, da bi obravnavali nemško slovnico kot tako, tudi to, kar je v knjigi, manj zanimivo. Zato pa se omejujem tudi tukaj (kakor že zgoraj pri Gansbergu) le na to, da pokažem vzrok in principe, ki so knjigo ustvarili. Ti pa so zanimivi tudi za nas in tudi za nas — potrebni. Zakaj pouk v tem oziru tudi nam ne škoduje, četudi moram priznati, da smo po tem, kakor se kažejo nemške slovniške učne knjige tukaj — sam jih ne poznam — vendarle na boljšem kakor Nemci. Vsaj *d e l o m a* so že izginile iz naših učnih knjig slovniške definicije.

*
*
*

Poslušajmo Linkeja!

Spisje je odkrilo produktivno stran otrok. »Če jih gledamo proti spisju, se zde vsi drugi učni predmeti mrtvi; pečajo se s pripovedovanjem naprej, učenjem na pamet pri pravilih, ki nikdar niso točna, pri izjemah, ki naj potrjujejo pravila. To velja pred vsem o jezikovnih urah. Tukaj je vse

¹ Gospod Dragotin Humek piše glede svojega sotrudištva pri tem spisu na naše uredništvo sledeče:

»Pred nekaj meseci sem obljubil tovarišu Pav. Flerètu, da bom napisal pod zgoraj navedenim naslovom razpravo o metodiki risanja na podlagi del:

Handbücher für modernen Unterricht, 3.: *H. Scharrelmann „Das Malen und Zeichnen zur Belebung des Elementarunterrichts und zur häuslichen Beschäftigung der Kinder“*, 6.: *H. Scharrelmann „Produktive Geometrie“*.

V tem pa so me prisilile okolnosti in razmere današnje dobe, da mi pri najboljši volji poleg dela v šoli, ki sem ga moral prevzeti več, in poleg poslov, ki mi jih je še naložila oblast, ni preostajalo časa za kakršnokoli postransko delo. Zato sem prosil tov. Pav. Flerèta, da me za sedaj odveže dane besede. Obljubljam pa, da bom izpolnil dano obljubo takoj, ko pridemo do ljubega miru.«

Prosimo, da cenj. »Popotnikovi« čitatelji uvažujejo to izjavo našega gosp. sotrudišnika ter nam oprostè, da odpade za zdaj razgovor o 3. in 6. številki omenjene zbirke. Da pa ne ostane spis iz 2. »Pop.« številke fragment, nadaljujemo poslej z gradivom, ki ga je pripravil Pavel Flerè.

Uredništvo.

od kraja do konca neproduktivno. Nič tega pouka ne pride res v učenca; vse se le nalepi na spomin...»

Itd.

Same tožbe, same obsodbe...

Otroci znajo slovnico, pa ne znajo ne govoriti, ne pisati... znajo... in ne znajo... Abstraktni govor — živa govorica... Učitelj zre na jezikovni pouk s slovniškega stališča — otroci bi našli stališče radi sami...

Itd.

Tu metodiška ideja — tam produktivno dejanje...

In pri »produktivnem dejanju« se ustavimo. Za slovniški pouk si je priredilo »življenjsko polje«, ¹ pojem, pod katerega se spravi lahko vse jezikovne slučaje.

Táko je:

Dvojni življenjski polji sta: stvarno, n. pr. (naj se mi dovoli, da tukaj n e prevedem, da ostane slika popolnoma jasna ² »der Winter«) (stvarno polje) in jezikovno, n. pr. glagol »können« in njegove oblike v spregi. Treba pa je najti točko, kjer se strneta stvarno in jezikovno polje; za ta slučaj n. pr.: »Was man im W i n t e r a l l e s k a n n.«

Pri vaji jezikovne oblike gre torej zato, da se poišče njeno življenjsko polje; in takoj imamo (n. pr. pri slučaju »kann«) stvarno polje: na ledu, v šoli, v cirkusu. Uporabe besednih oblik se torej ne sme iskati v slovnici, ampak v življenju, in sicer tam, kjer nastopajo dotične besede tropoma: v njenem življenjskem polju. Če obravnavam n. pr. glagol »wissen«, si poiščem življenjsko polje: Kaj vse v e zdravnik. Takoj odgovarjajo otroci: Ve, če je pil oče preveč vina; ve, če sem jedel pre-mastno meso; ve, če sem padel itd.

Za življenjsko polje pri »wusste« se vzame gotov dogodek: Kaj je vedel detektiv.

Življenjsko polje za »wüsste«: Če bi le vedel... in nadaljuje vsak iz svojega življenja, iz življenja svoje okolice.

Življenjsko polje za trpno obliko: Kaj se zgodi s pismom. (Se vrže v nabiralnik, se..., se...).

Jezikovne oblike morajo nastati vedno iz vsebine; otroci so prisiljeni vsled svojega nagona, da vse povedó, kateri nagon pa pozna le vsebine, k temu, da o d k r i v a j o j e z i k o v n e o b l i k e. Učenci največkrat niti zapazili ne bodo, da je učitelju za nove oblike, pridobili pa bodo vsled pogoste vaje, h kateri jih sili življenjsko polje, gotovo čutilo za po-

¹ Linke ima po Gansbergu izraz »Lebensgebiet«, ki ga tu prevajam z »življenjsko polje«. Izraz pa je po mojem precej stranskega pomena, kakšen je.

² Sploh pa prosim, naj se blagovoli zaradi razumevanja te obravnave pri primerih misliti kolikor le mogoče po nemško.

gosto rabljeno obliko, da bodo rabili pravilno delj časa. Ko pa je jenjal sčasoma sugestivni vpliv primera, naj se izbere novo življenjsko polje te besede in se obravnava; učenci bodo zopet prisiljeni, da rabijo pravilno obliko, in nazadnje postanejo tako rabljene oblike neizgubljiva svojina učencev.

Drug primer: Lastna imena¹.

Zaznamovanja »lastno ime« ni treba otrokom praviti. Če se že mora dati kako zaznamovanje, potem je boljše, da se zaznamuje posamič: imena oseb, imena dežel, imena krajev, imena rek itd.

Imena oseb in živali v povestih; tukaj bo razlika med lastnimi in skupnimi imena kmalu jasna.

Krstna imena:	Kako kličejo ljudje:	Kaj imena pomenijo:
Janez	Ivan, Vanček itd.	(Op. p. V nemškem je to navedeno, v slovenskem pa bi bilo na mestu znabiti le pri priimkih.)

Imena iz povesti se izpišejo in razlože (slov. primer): Zvitorepka Dremuh, Krnjavc ...

Imena psov: (tu vedo otroci dosti imen).

Kakšna imena dajejo ljudje živalim (konjem!)

Deželna in krajevna imena: Kdo je v drugi deželi rojen? Kdo je že bil v drugi deželi? Kdo je že o drugi deželi slišal? Kateri? Čital o nji? Kateri?

Odkod kaj dobivamo? Imena vin po raznih deželah.

Zložena (pri nas tudi dvojna) lastna imena.

(V nemščini) 2. sklon lastnih imen, pri nas (tudi) pridevnik, tvorjen po lastnem imenu.

Knjižni naslovi; napravljanje knjižnih naslovov o ..., napisov ...

Naslovi slik; napravljajo sami in naštevajo naslove znanih slik. Zapisnik knjig, slik ... Inventar ...

To samo kot kratek, našim razmeram prikrojen primer, ki pa se v bistvu sklada z onim v Linkejevi knjigi. Pripomnim: pravila ni nikjer nobenega — no, saj niti zaznamovanja »lastno ime« ni treba! Da se pišejo (v slovenskem slučaju) ta imena z veliko začetnico, to otroci vidijo in spoznajo sami brez obligatnega »Pomni: ...« In pa: učenci naj sami zasledo obliko, učitelj naj jo najde z njimi, pa z a njimi!

* * *

¹ Vzel sem ta primer, ker je poskus z njim v slovenščini pripraven na pravopisnem torišču in obeta tukaj uspehe.

Uspeh? Dvomim, če bo slabši pri znanju jezika. Opirajmo se na drugi primer. Komu se še ni pripetilo, da so pisali otroci vzlic mnogokratnemu »Pomni: ...« in vzlic mnogi vaji pisanja lastnih in skupnih imen »marija« in »Mati«? Bi dali to na rovaš te vrste obravnave, če bi se pripetilo po nji?

Bila bi tudi krivica. Vendar pa se zgodi zlasti pri prostem spisju, ampak če ste podčrtali, vas učenec ne bo zlepa vprašal, kaj je napačno; dokaz, da se napake zaveda. Da mu še ni prešla dovolj v kri in meso, je znamenje, da je treba še in še vaje. Da mehanična ne zadostuje, je znano. Naj navedem tu en primer. V Savinski dolini se glasi v dialektu 1. gl. os. dvojine pret. časa za ženski spol: »sma bile (šle, govorile ...)«; vadite sprego— v mislih imam mehanično sprego— še toliko, naj vam pripovedujejo v nji deklice še tako točno: »sva bili (šli, govorili ...)«, pisale bodo še dolgo, dolgo »sma bile (šle, govorile ...)«. Prvo opuste »sma«, pozno, zelo pozno in večina celo nikoli »bile (šle, govorile ...)«.

Da bi bilo z obravnavanjem z »življenjskimi polji« boljše — ne vem; čutim pa, da manj nasilno, ker manj mehanično.

Raba pač postane s časom »mehanična«, t. j. nezavedna tako v jezikovnem oziru, kakor v vsakem drugem, kjer smo krepko domá, n. pr. pri poštevanki. Gre pa za obravnavo; in proti ugovoru, da postane tudi Linkejeva obravnava sčasoma mehanizem, naj ugovarja sam:

»Napačno bi bilo, če bi sklepali iz dejstva pogreškov pri spisju in nepogreškov pri slovniških vajah sledeče: Da nastane sredi življenjskega polja pravilni slučaj avtomatično, da je torej tudi ta produkcija mehanizem. Ta ugovor ima skraja, dosti zase, ... ima pa svoj izvor v napačni perspektivi ogledovalca: življenjsko polje se ščiti proti mehaniziranju z zanimanjem, ki ga imajo učenci na vsebini. Do zavestj enakih oblik sploh ne pridejo, ampak bodo napravljali tudi v desetih sledečih si slučajih obliko novo iz vsebine. O mehaniziranju bi se lahko govorilo, če bi pustil, da se tvori oblika zaradi oblike. V življenjskem polju pa je oblika le sekundarna; primarna je vsebina primera. Napaka leži v perspektivi opazovalca, ki vidi obliko, pri tem ko zre otrok le na vsebino. Učitelj ve, zakaj je izbral ravno to življenjsko polje; vsled njegove volje je lahko videti, da tvorijo učenci obliko mehanično. Ampak učenci prihajajo k obliki iz čisto druge smeri: od vsebine. In da se tvarja oblika v življenjskih poljih pravilno največkrat brez težkoče, ni nikak dokaz za mehanični nastanek, ampak za prisiljujočo moč vsebine, ki napravlja tudi isto obliko vedno novo. Tako so videti primeri le od zunaj vrsta podobnih oblik; v resnici pa so zvezek žarkov, ki udarja iz vsebine »življenjskega polja.«

Nekaj drugega pa je res: tako življenjsko polje tvori za se nazorno skupino, ki drži učenčevega duha v enotni smeri, pri tem ko ga

raztrgani primeri, kjer je vsak stavček za se primer, motijo v njegovi predstavi. Otrok si gotovo pri »Oče seka« ne predstavlja glagolske oblike besede »seka«, ampak vse kaj drugega. Zakaj naj torej nasilno takoj za tem očetom, ki seka, »učenec piše«?

Kakor pa sem omenil že skraja, so naše slovniške knjige v tem oziru že boljše, in tudi — povedano v čast našemu učiteljstvu — razumnejše je in rajše ima otroka žetudi to.

V. Karl Linke: »Der erzählende Geschichtsunterricht.«

Povem takoj, kakšno sem gledal delo: kakor ga prosijo otroške duše tam, kjer je njihovega največ: v zgodovini, v povesti...

Razdelil sem si snov v knjigi po svoje, in naslovov, ki jih navajam, ni v njej; to sem napravil zaradi kritičnega pregleda.

O načinu poučevanja zgodovine kot zgodovinskih povesti. Učna knjiga, v ljudski šoli skoro izključno šolsko berilo, nudi snov za zgodovino. Urejena je ta snov na podlagi učnega načrta, in učitelj jo obravnava.

Tak je najpogostnejši način poučevanja v zgodovini: obravnava se dotični berilni sestavek. Nastopajo tudi učitelji »Kremenjaki« iz »Vzgojitelja Lanovca«, ki postavljajo zgodovino na širšo podlago: ti pripovedujejo, sami pa črpajo snov iz obsežnih zgodovinskih del. Kremenjaka zlasti zaradi tega občuduje njegov deželni šolski nadzornik — kaj več o njegovi metodi ne izvemo. Linke pa nam jo kaže. Pustil bi celo, da bi otroci sami čitali vire, a zdi se mu, da bi ne našli užitka pri tem čitanju. Zato pa hoče prikrojiti ves zgodovinski pouk za otroško dopadajenje in ga pripoveduje. Ne zgodovinske učne snovi iz učne knjige; pač pa podaja v preprosti povesti snov, kakor mu jo poročajo viri. Pripoveduje tako, da postane »zgodovinska ura dogodek za učitelja in učenca«.

»Tako pripoveduje« — je povedano sicer prav enostavno, ampak enostavno ni. Saj vemo, kako je pripovedovano isto, kar pripovedujeta dva: pri prvem ne bo zanimanja, pri drugem bo poslušalo vse z usti in očmi. »Če bi se posrečilo, da bi se lahko izrazilo v besedah in uporabilo pri pripovedovanju povesti, kar napravi povest enega mikavno, drugega dolgočasno, bi bil to odgovor na najtežje vprašanje vsega poučevanja. Ne moremo reči, da bi se spremenil tako dolgočasen človek v kratkočasnega, pač pa je mogoče, da se tako pokaže mnogim pot, ki jo iščejo, in da se zbude mnogi, ki je ne iščejo, ter jo začnejo iskati. Že zaradi tega

bi se izplačalo, da se poskusi z odgovorom«. In ta je: Ni še dobro pripovedovanje, če nam kdo pove, kaj je doživel; niti to, če pove dejstvo s suhimi besedami; treba je tretjega — scene. Ta pa se ustvari, in z njo bosta tu dejanje in govor, ki napravljata zgodovinsko povest enako življenju. Zato je treba v zgodovinskem pouku predstavljati z besedo. »Predstavljanje ustvari vse iz sedanosti; ničesar ni, kar bi nas ne moglo razdražiti. Najoddaljenejše reči morajo oživeti in postati dogodki od danes. Davno umrli ljudje morajo vstati, govoriti in se premikati, ne kakor napravljeni možici, ampak kot pravi ljudje, s katerimi se seznanimo. Seveda pa morajo biti ljudje vredni tega vstajenja. Neznatnim pustimo, da ležé.«

Kot prvi primer svojega pripovedovanja nam kaže pisatelj tretjo križarsko vojno. Izhodišče Dunaj (L. je učitelj na Dunaju); Rdečebradec na pohodu skozi; Dunajčan Wergand se pridruži; Leopold V. Babenberški ostane doma; zakaj; pozneje odide z Otokarjem VIII. Travengavcem; zavzetje Ankone; Leopold zve za Rdečebradčevo smrt; vrnitev; Rihard Levosrčni na Dunaju; njegovo vjetje.

Snov je znana. Vsa ta je podana pri Linkeju v novelistični obliki, vendar se skrbno izogiba vsega malenkostnega, kar bi lahko razdrobilo celoto, in navaja le dogodke, ki se opazijo lahko na posamezniku. Tako se vsa snov koncentrira; dogodki, razgovori, scene, anekdote tvorijo celoto.

Vzemimo bližji primér. Umetniško očrtane odlomke iz turških bojev našega naroda najdemo v Rado Murnikovem spisu »Hči grofa Blagaja«. Nisem še vedel za Linkeja, ko sem si jih izposodil pa sem jih pravil v šolo — pravilnejše: čital sem jih prikrojene za svoj namen. Uspeh? Več so imeli otroci od turških bojev kakor po snovi »Tabori v turških časih«, »Turki v slovenskih deželah v 15. stoletju«, »Janičarji«. Takrat si vzlic analizi nisem bil popolnoma na jasnem, kaj je bilo vzrok temu. Nisem se upal prepričati, da bi bila napravila to le oblika. In vendar je bilo tako: Oblika je postavljala otroke pred situacijo. — Drug primer. Otrok je našel v Zvončku O. Župančičevo pesemco »Turek« in jo je povedal v šoli. (Naučil se jo je prednašati prostovoljno, kakor se zgodi dostikrat pri dobrih mladinskih pesemcah.) Humor v pesmi je zbudil v razredu zanimanje za snov; samo da za nobeno drugo, kakor za Turka samega. Njegova dejanja, njegova krutost, njegovo vojevanje — vse je stalo v ozadju; premostiti bi moral s snovjo nasiloma k vsemu temu; stala je tu le osebnost, ožarjena s humorjem. — Poskusite »obravnavati« bitko pri Sisku z narodno pesmijo »Ravbar«. — Značilni primeri v slovenski literaturi bi bili še: staroslovensko gradišče in hunski tabor po F. S. Finžgarju »Pod svobodnim solncem«, Ljubljana po francoskih bojih v Tavčarjevem »Izza kongresa«. — Vse to učitelju v pouk, kako naj si prikojji obravnavo. Kje

naj jemlje snov, pa pozneje. Povdariti sem hotel le, da je pri obravnavi glavno oblika! Ne: d a je odkril Krištof Kolumb Ameriko, pač pa: k a k o jo je odkril — je za zgodovinski pouk poglavitno; »napetost, ki napravlja resničen dogodek v človeku, se mora zbuditi v poslušalcu«, in vse drugo: d a se je zgodilo, k e d a j se je zgodilo, bodo priveski sami po sebi.

Zašel sem od Linkeja domov. Zagovarjal se sam zato ne bom, ker bo še itak pomenek o ugovorih in zagovorih po njemu samem. Tudi o svojem pripovedovanju naj pove še tole sam:

»Zgodovinska povest mora napraviti vtis, kakor da je vse povedano le krasna improvizacija, ki pa ima pred drugo improvizacijo srečno prednost, da so se pripovedovani dogodki nekoč res zgodili ter so vezani na ljudi, čas in kraj«.

O uspehu pa pravi:

»Komur se je kedaj posrečila taka zgodovinska povest, — vedno se ne posrečijo tudi najboljšemu učitelju — kdor je kedaj videl, kako so zarele otrokom oči, in je slišal, kako so vzkikali strahu ali veselja, in vzklikali so nehoté, kadar je doseglo predstavljanje svoj višek, ta bo vedel tudi za vedno, kaj se pravi poučevati zgodovino.«

Vprašanje ponavljanja. Zahteva ponavljanja, »da se snov utrdi«, je stara, in kogar bi vprašal pri stvari po njegovem mnenju, me zavrne z »Repetitio etc.«. Linke drugače.

Zato poročam o tej zadevi točno po njem za vpogled. Zdržujem pa se na tem mestu svoje sodbe. Ne iz bojazljivosti, da bi se mi očitalo, češ da si ne upam kritično obračunati z »novotarijo«; pač pa zato ne, ker nisem za trdno prepričan o njeni pravilnosti, kakor tudi ne vzlic uspehom in neuspehom v šoli o pravilnosti starega mnenja. Postavimo staro: menda ga ni učitelja, ki bi si že ne stavil vprašanja: »Čemu?«, ko so mu morali otroci ponavljati snov — recimo »snov«, ki jo je obravnaval v šoli. Saj je vedel vendar tudi učitelj iz lastnega življenja, kako se je razpršila snov, ki jo je sprejemal kedaj v šoli, kar kmalu, ko je ni več rabil, ali z drugo besedo: ko je izgubila kontakt z življenjem in njegovimi potrebami. Pa naj bo pri naših učencih drugače? In vendar jih moramo učiti za življenje; to se pravi: dati jim moramo na pot v življenje nekaj, kar jim ostane, kar jim hasne, kar ne izgubi stika z njihovim življenjem. Zato se je vpraševal že marsikdo »Čemu?« zlasti pri ponavljanju, pri tem duhá ubijajočem opraviilu, ki naj kaže šolske uspehe. — O pravilnosti starega naziranja torej nisem prepričan; vrednosti novega pa, kolikor je tudi podkrepljeno z upravičenostjo zahteve »Dajte otroku, kar je otro-

škega!« danes še ne moremo kontrolirati. Šola bodočnosti še nima vzgojene generacije, ki bi pokazala, kako jo je pripravila šola za življenje.

Zato pripominjam k poročilu o Linkejevem postopku pri ponavljanju le, da odgovarja temeljni zahtevi, kakor jo stavi za zgodovinski pouk: »Zgodovinska ura bodi doživljaj za učence in učitelja!«

Linkeju gre pri zgodovinskem pouku za duševno obogatitev, za globlje ležeče pojave v otroku, ki jih ni mogoče kontrolirati, za notranjo rast, ki je ne more pokazati nobeno ustno ponavljalno pripovedovanje. Zato zametuje ponavljanje. Zakaj »s tem, kar je vedno pripravljeno za pripovedovanje in leži na površju, se ne more zadovoljiti noben pouk, ki misli resno. Ali je treba postaviti ponavljalno pripovedovanje v njegov prvotni položaj, kjer postane zopet čisto povest, ali pa mora stopiti nekaj novega na mesto mehničnega ponavljanja.«

Možno pa je oboje.

Prvo se dogaja domá, kjer pripovedujejo otroci, kar so čuli v šoli, in kjer v svojem pripovedovanju ne reproducirajo kar na slepo povesti učiteljeve — da je tako, je dovolj znano —; drugo pa se godi prihodno uro v šoli, kjer pride zopet v razgovor snov. Tu vprašujejo otroci učitelja. Vprašujejo za vsako malenkost, ki jim ni prešla v meso in kri, ki jim je zbudila dvome — bodisi da neposredno, ali, ker je to pri otroku z otroškim naziranjem nekaj precej nepoznanega, posredno; otroci vprašujejo, in učitelj ima še enkrat priliko, da pogovori vso zadevo neprisiljeno.

Različno je to ponavljanje od onega ponavljalno-pripovedovalnega že v svojem bistvu, ker zraste iz potrebe otrok samih.

Pritrdil bi naziranju, in z menoj vred vsakdo, ki je pustil kedaj vpraševanju od strani otrok proste voške: blagoslovljena, plodonosna je ura, v kateri se uči učitelj znabiti še več kakor otroci. Samo da mora biti pri tem obojestranskem pouku mnogo previdnosti. Otroška vprašanja ne tvorijo logične verige. Dostikrat jih k vpraševanju celo ne sili ukaželjnost; za vsako stvar imajo svoj »zakaj?«, in videti je, kakor da hočejo prodreti v najglobljo notranjost; vodi pa jih pri tem le veselje na igranju, da vprašujejo brez konca; časih celo ne čakajo odgovora, ampak vprašujejo, da odrastli ne ve več odgovora, potem pa se veselé. Zato je treba previdnosti pri te vrste pouku; previdnosti in poznanja razlike pri otroških vprašanjih, kedaj so stavljena iz ukaželjnosti, kedaj iz veselja do igranja. Prva so stavljena skokoma; izpuščajo celo, kar bi mislil odrasel človek, da bi bilo vredno povpraševanja. Druga pa se obešajo na zadnji odgovor; druga najdete v otroških igrah — in to jih razodeva.

Na katera bo odgovarjal učitelj, je jasno. Vprašanje je le: kako jim bo odgovarjal? »V smislu otrok in ne v smislu odraslih«. Zato se Linke

tudi izogiblje vseh zgodovinskih zadev, ki bi jih otroci ne mogli umeti; tako opušča razgovor o pravnih vprašanjih. »Na nižji stopnji zadostuje, če pustim rasti čutu za pravico in krivico. Pripoveduj dobro, čut raste sam od sebe. Na višji stopnji znabiti poskusim, da se lotim tudi prevdarno težjih pravnih vprašanj; vendar pa bi v ljudski šoli to bolj motilo kakor jasnilo.« Iz istega vzroka tudi ne popravlja in ne dokazuje zgodovinskih napak, ki so se prijele kakega znanega dogodka v anekdoti. »Povesti so za otroke prav tako verjetne kot vse drugo. Ne bom jim dokazoval nasprotnega ter jim netil dvom nad dejstvi. Kajti če so našli otroci enkrat dopadajenje nad dvomom, dvomijo o vsem, in nič jim ni več sveto.«

Njegov konec, ki je zagovor njegove metode v prednašanju, dopolnjevanju in ponavljanju, navajam dobesedno. Pri tem načinu — pravi — »odpadejo skušnje. Popolnoma nemogoče postanejo, ker zavzema znanje imen in števil, ki so drugače predmet skušnje, tukaj tako mal prostor, da manjka vsaka snov za skušnjo. Zakaj s skušnjo je kakor s ponavljanjem: skuša se lahko le to, kar je vedno pripravljeno za pripovedovanje, površno, naučeno. Resnično znanje učenčevo, ki je prirastlo znotraj, je prav tako veliko kakor vtisek, ki ga je imel. Drugo znanje je gibkost jezika in škodljivejše kot neznanje. Tega lahko odpravi, ko ga prime veselje do uka. Klepetavcu pa, ki je enkrat spoznal, kako lahko je govoriti s frazo, ni več pomoči. Govoril bo poleg povsod, kjer ničesar ne razume in napravljaj besede, kamor nobene ne spadajo; ne bo čutil svojega neznanja in ne bo imel potrebe, da bi slišal in se naučil česa novega.

Ker je učenčevo znanje vedno enako vtisku, ne stremi zgodovinski pouk po ničemer drugem kakor, da pripravlja učencu vtiske. Znanje se bo izluščilo samo po sebi kot učinek vtiska.

Seveda nastane vprašanje, če odpadejo skušnje, odkod naj se vzamejo redi. Ampak mislim, da je zaključek napačen, če se hoče obdržati skušnje, da se dobé redi. Glasiti bi se moral tako; ker se ne da tukaj nič izpraševati, morajo odpasti redi. Premislimo, koliko časa gre s skušanjenj v izgubo; vestni učitelj si danes že ne zna pomagati iz skrbi zaradi redov.

Če bo kedaj odpravljeno danes običajno ustno pripovedovalno ponavljanje, skušnje in razredovanje, potem se ne bo čutilo zgodovinsko predstavljanje več v stiski, in zgodovinska ura bo potem res ura zgodovine.«

*
* * *

U g o v o r i i n z a g o v o r i. Prvega sem navedel ravnokar.

Drugi bi bil ta, da »se zahteva vsled avtoritativnega značaja ljudsko-šolskega pouka, naj se poučuje samo to, kar je jasno in trdno dognano.«

(Glenar v »Ljub. Zv.« 1915, str. 42.) Primerjajmo pa tole dejstvo: V »Vedi« I. II. čitam pod »Domovinoznanstvo in vzgoja na Ogrskem« (V-a): »Za naše pojme je zgodovinska knjiga (namreč za nižje razrede srednjih šol na Ogrskem) na nekaterih mestih revolucionarna«; naprej je še nekaj karakterističnih primerov iz naših in tamošnjih zgodovinskih učnih knjig. Kje torej pri toliki narodnosti subjektivnosti »jasnost« in »trdno dognanje«? J. J. Rousseau je opozarjal že pred 150 leti na takozvano »zgodovinsko resnico«; Linke pa se ne spodtika le nad ono v šolskih knjigah, ampak jo zasleduje globlje: pri zgodovinskih virih. Pa kaj niso pisali teh tudi ljudje s subjektivističnimi naziranjmi? — Sicer pa o stvari ni debate! N e r e s n i c e ne zahteva tudi pri zgodovinskih povestih nihče, niti dovoljenja zanjo; pač pa pravico, da si v z a m e l e t o, k a r s e j i z d i p r i k l a d n o z a n j e n e n a m e n e. Linke pravi: »N a m m o r a z a d o s t o v a t i ž i v o s t. Zato zavračam vprašanje, če je moje prednašanje zgodovinsko resnično. Če pa se misli na ono relativno historično resničnost, kakor je v virih, potem lahko odgovarjam: resnični so obrisi in mnoge posameznosti.« Če pa niso vse scene, ki snov oživljajo, resnične — kdo bo zanikal, da krog ni več krog, če ima po sebi stilistične okraske?

Kot glavni ugovor proti svoji metodi navaja Linke sledeči: »T a j e. Kako more biti kdo, ki poučuje s tako obsežnostjo, gotov s predpisano učno snovjo?«

Naj odgovarja in se zagovarja mož sam!

»Nato odgovarjam: Kaj bodo gotovi oni, ki prednašajo... (snov) z izbranimi besedami kake učne knjige? Ali se pravi to gotov biti, če se pogleda samo register imen, namesto da bi se bralo knjigo? Če natančneje pogledamo navadna povedanja iz zgodovine, niso nič drugega kakor zasilo prelepljena dispozicija po vzorcu: a) rojstvo, b) življenje, c) smrt. Gotovo bo temeljila vsaka obravnava na dispoziciji; pa ni važna, ni je treba vedeti vnaprej.« (Prim. o tem še spodaj pri »Učiteljevi pripravi«! Op. pis.) »Povest bo dobro disponirana takrat, če se jo bo občutilo; le čut za obliko naj določa postopek povesti in dolgost posameznih delov, ne pa vnaprej nastavljena dispozicija. Osnovo vsake povesti daje vendar zgodovina; zakaj naj bi se napravljalo vmes med to osnovo še umetni oddelki? Kaka povest gotovo ne uspe dobro zaradi tega, ker se je držalo natančno že poprej določenih dispozicijskih točk, ampak zato, ker so se vzele dispozicijske točke iz čuta za obliko. Edino ta stavi povest, in načrt, ki ga je nastavil razum, se vedno zavrže med delom; čut napravlja vedno boljše, kakor bi mogel razum sam. Če pa se oklepa kdo vzlic temu in proti svojemu čutu načrta, bo povest prisiljena, ne bo tekla prirodno, pač pa se vlekla s težavo od točke do točke. Kdor si hoče biti na

jasnem glede načrta, naj ga izvajajo z gotove povesti, torej potem. Takrat ji ne more več škodovati.

Imam pa še drug odgovor na ugovor, da ne bom skončal predpisane snovi: Trdim namreč, da bom gotov vzlic obširni obravnavi. Kajti prihranim si čas, ki bi ga moral drugače upotrebovati za ustno ponavljanje in skušanje; imam torej dvakrat toliko časa za prednašanje kot oni, ki ne more pustiti imenika v miru.«

*
* * *

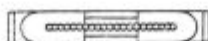
O učni pripravi. Ko govori Linke o »načrtu« in »čutu za obliko«, bi se ga lahko napačno razumelo, namreč da sloni način njegovega poučevanja na improvizaciji. Improvizacijo sploh radi očitajo bremensko-hamburški struji, pa ne po pravici. Res jo priporočajo, a pouk ne temelji na nji. Tudi Linke se ne opira nanjo. Pri govoru o učni snovi bomo celo videli, da je smotren, čeprav improvizacije ne zavrača. A o nji pravi: »Samo na to, kar prinese ura, se ne sme učitelj zanašati. Zelo redki so slučaji, da je naenkrat tako navdahnjen ter začne pripovedovati, da otroke takoj potegne za seboj. To so izjemne ure, ki se rodé iz posebno srečnih okolščin.« Da ne bo nihče na te čakal, je jasno, zato pa je potrebna za pouk temeljita, in sicer p i s m e n a p r i p r a v a. »Ne taka, kakor je doma pri »poskusnih nastopih«; pač pa taka, kjer »imam vsak trenotek prostost, da se oddaljim od svoje priprave, če me sili ustno pripovedovanje v drugo smer«; kjer je »celo priporočljivo, da se ne držim strogo priprave, da ne zaidem v suženjsko pripovedovanje«. Tako si popravlja med poučevanjem pripravo sam in otroci mu jo popravljajo, ker vprašujejo, kjer jim ni bilo jasno.

Kakšen pomen pa naj ima potem pismena priprava, ki vendar proizvaja toliko truda in vzame toliko časa?

»Znabiti... le tega, da prisili učitelja k najstrožji pazljivosti in poglobitvi obravnavajoče snovi; k pazljivosti, ki bi bržkone ne mogla biti toliko pri samo ustni pripravi.«

In v tem mu pritrđim.

(Konec prihod.)

ŠOLA V BOJU PROTI ALKOHOLU.

Strašna vojna je jasno pokazala, kolike vrednosti je za ljudstvo fizična moč, žilavost, vztrajnost, odporna sila, bistro mišljenje in energija volje.¹ Dognano pa je, da so alkoholne pijače v večji ali manjši meri vselej škodljive fizičnemu zdravju kakor tudi duševnemu življenju. Na podlagi nepobitne izkušnje so vse države, ki so zapletene v sedanjo vojno, izdale stroge naredbe proti vživanju alkohola. A pri tem ne sme ostati samo za časa vojne. Če je alkohol škodljiv v vojnih časih, ne more biti dober in koristen niti v mirnih časih. Kakor je v vojnem času dolžnost vsakega državljanca, tvegati za domovino življenje in imetje, tako je po končani vojni sveta dolžnost vsakega posameznika, delati na to, da se rane čim prej zacelijo, izgubljeno zopet nadomesti in popravi. Tudi v našem malem narodu bo treba začeti zidati mnogekaj čisto novo. Kje naj začnemo? Treznost ljudstva je granitna podlaga vsemu drugemu, če ne bomo zastavili vseh moči, da se ljudstvo obrne od pijače, je vse drugo delo — stavba na pesek.

I. Vojna bo požrla hekatombe človeškega materiala. Za državo in narode je velikanske važnosti, da se to čim prej popravi, a tu je alkoholizem najhujši oviralec. Strokovnjaške raziskave so nedvomno dokazale, da je potomstvo alkoholikov (pod temi niso umeti samo popolni pijanci, ampak tudi navadni pivci) kvalitativno in kvantitativno veliko slabejše kakor pa treznih staršev. Rodovitnost alkoholikov je mnogo slabša, od alkoholikov pride mnogo otrok mrtvih na svet, od alkoholikov pomrje v prvih petih letih nenavadno veliko število otrok, včasih celo nad 50%. In kar ostane, je mnogokrat telesno in duševno slabotno in pohabljeno. Nasprotno je dognano, da je od treznih staršev do 80% zdravih in čvrstih otrok, ki tudi laže prestopijo razne otroške bolezni, ker ima njihov organizem mnogo večjo odporno silo, kakor pri otrokih, ki so že pred rojstvom za-

¹ V knjižici »*Taschenbuch des Feldarztes*«, ki je izšla začetkom tega leta v Münchnu, čitamo med drugim sledeče pomenljive besede tajnega svetnika prof. Gruberja: »Če je kaj znanstveno dognanega, potem je dejstvo, da vplivajo že male množine alkohola oslabljevalno in otrpljivo na našo zmožnost opazovanja, na naš spomin, na našo razsodnost, na gospodstvo našega intelekta nad našo voljo, našega razuma nad našimi nagoni, naših možgan nad našim truplom, da ovirajo uspehe vaj ter zmanjšujejo našo vztrajnost proti strapacem, naš odpor napram zunanji škodljivostim... In mi mali, ki vzlje vsemu nimamo dosti telesne in duševne delavne zmožnosti, ravnano naravnost neodpustno, če zapravimo še to malo, kar imamo...« — Tako piše mož številnega nemškega naroda. Kako ravnamo pa mi malobrojni, narodno slabotni Slovenci?!

strupljeni z alkoholom. Ljudstvo, ki hoče imeti zdravo in številno potomstvo, naj se torej varuje alkohola!

2. Alkohol vpliva na dolgost življenja. Statistika pri vseh narodih kaže, da učkajo abstinentje povprečno višjo starost kakor pivci in pijanci. Na Angleškem so n. pr. dognali, da med pivci umrje petkrat več ljudi kakor med abstinenti in zavarovalne družbe dajejo abstinentom poseben popust, ker je smrtnost pri njih manjša kakor pri pivcih. Znano je tudi, da je 70% vseh bolezni pripisovati vživanju alkoholnih pijač, ne kakor bi alkohol naravnost povzročeval bolezni, ampak disponira telo za nje, zmanjšujoč mu odporno silo. Zlasti je važno za dolgost življenja, da se mlad človek varuje alkohola. Znani italijanski učenjak Lombroso stavi na podlagi skrbno izbranih podatkov to-le pravilo: Kdor se pred 20. letom vda žganju, sme povprečno pričakovati še 16 let, kdor se pa pred 20. letom vda pivu, sme pričakovati še 22 let življenja, oni pa, ki se popolnoma zdrži opojnih pijač, 44 let.

In kaj dela naša mladina po izstopu iz šole? Zato je treba šoiski mladini temeljitega pouka o škodljivosti alkohola, da nam zraste tako nov, krepek, zdrav, podjeten, mnogoštevilen zarod in se po vojni nastale vrzeli izpolnijo.

3. Zelo važno poglavje, na katero je treba vsaj kratko opozoriti, je hranitev. Kdor količkaj pozna naše delavsko in kmetsko ljudstvo, mora reči: naši ljudje jedo premalo in preslabo, pa preveč pijejo. Splošna oslabeitev organizma je neizogibna posledica. Ljudje so navadno silno varčni in skopi pri nakupu živeža, pri pitju pa se jim ne zdi škoda nobenega denarja. Žganje naj nadomešča živež. Hipno seveda opojna pijača razburi kri in zatopi želodec, da ne čuti lakote. Tudi godba utrujenim vojakom hipno vdihne neko novo moč, a kaj bi rekli, če bi vojaška uprava vojakom mesto obeda dala igrati nekaj koračnic! A še to bi imelo več zmisla, kakor živež nadomeščati z žganjem, ker godba vsaj ne škoduje organizmu, dočim ga žganje naravnost slabi in razdeva. V tem oziru je ljudstvo krvavo potrebno pouka. Ljudem naj bi se v šoli in v društvenih predavanjih večkrat razlagalo, kaj prav za prav redi človeško telo.

4. Alkoholizem je naše veliko narodno zlo, ki nam kvari značaj, slabi energijo volje, jemlje veselje k delu. »Slovenski Narod« je Iani (štev. 132, 138) podal — žal, da le preresnično sliko našega značaja. Slovenci ne znamo delati, naše delo je površno, indolentno. Nemec je bolan, če nima dela, Čeh je obupan, če ni zaslužka, Italjan je kakor mravlja pri svoji borni polenti, Francoz je neizmerno štedljiv, Siovenec pa je lahkomišeln in se čuti najsrečnejšega, če sedi pri bokalu in si lahko zapoje:

»Sladko vince piti,	dobre volje biti,
to me veseli,	svoje žive dni!»

Alkohol podžiga nizkotne nagone in dela iz ljudi zločince. Kriminalna statistika jasno kaže, da je velika večina zločinov v ozki zvezi s krčmami in popivanjem. Da, če hočemo ljudstvo moralno povzdigniti, mu utrditi značaj ter vcepiti podjetnost in veselje do dela, mora biti ena prvih točk naše ljudske vzgoje v cerkvi in v šoli, v društvih, v knjigah in časopisu odločen boj proti alkoholizmu; zraven pa deluj še zgled, ki izda več kakor pouk. Velikansko odgovornost valijo voditelji in vzgojitelji ljudstva na sebe, če ne porabijo pravočasno leka zopet to rakrano.

Da ravno šola v tem oziru lahko mnogo stori, je jasno. Zato so v mnogih državah že uvedli obligatni pouk o škodljivosti alkohola. V vseh 45 deželah, ki tvorijo Združene države Severne Amerike, je od l. 1882. zaporedno uveden v vseh šolah tak obligatni pouk o škodljivosti alkohola in je ta predmet popolnoma enakopraven z drugimi; učenec ne more v višji razred, če pade iz tega predmeta. Od 3. šolskega leta naprej mora vsak učenec dobivati pouk o alkoholu; ta pouk traja 10 tednov in so mu vsak teden določene 3 ure. Učiteljem je pa zaukazano, da tudi pri drugih predmetih, n. pr. fiziologiji in higijeni, obravnavajo alkoholno vprašanje. Tudi na vseučiliščih se predava o škodljivosti alkohola, da dijaštvu v visokih šolah ne zaspi zavest, kako škodljiv je alkohol. Zato nam je razumljiva razlika, na katero opozarja pastirski list ilirskih škofov, med ameriškimi delavci in med našimi, ki se izselijo v Ameriko. Pristen ameriškani delavec opravi v nedeljo svojo versko dolžnost, gre na izlet ali izprehod v prosto naravo, počiva in čita, slovenski delavec pa po stari navadi, ki jo je prinesel iz stare domovine, v nedeljo pijačuje in razbija.

Na Angleškem je šolstvo dokaj različno po raznih grofijah, a 32% jih je že uvedlo v ljudske šole obligaten pouk o alkoholu. Višja šolska angleška uprava priporoča, da se vsako leto vsaj 3 ure izključno porabijo za pouk o alkoholu. L. 1904. je 15.000 angleških zdravnikov podpisalo vlogo na ministrstvo za javno vzgojo, naj se pouk o alkoholu sprejme v učni načrt ter učiteljskim kandidatom poda v tem oziru potrebna predizobrazba.

Za šoli odraslo mladino skrbi protialkoholno društvo »Band of Hop Union«, ki ima 17 potovalnih učiteljev in izda na leto čez 40.000 mark. Na Angleškem je nad 33.000 mladinskih abstinentskih društev, ki štejejo okoli 3.700.000 udov. To mladino poučuje in vodi v protialkoholnem smislu 80.000 odraslih oseb. — Pri nas bi pa lahko preštel na prstih ene roke tiste, ki z dejanjem in besedo pospešujejo protialkoholno gibanje.

Na Francoskem je bil leta 1897. pouk o alkoholu predpisan za ljudske in srednje šole, za visoke šole pa fakultativno, a od leta 1902. je tudi v višjih šolah obligaten. Leta 1900. je bil uveden obligatni pouk o alkoholu na moških, leta 1905. pa tudi na ženskih učiteljskih, in sicer v zvezi

s higijene, narodnim gospodarstvom in moralko, ki nadomestuje, kakor je znano, v francoskih državnih šolah veronauk.

Leta 1897. je Rumunija uvedla obligatni pouk o alkoholu v ljudske in srednje šole. Celó na Japonskem morajo posebni šolski zdravniki vsako leto mladino poučevati o škodljivosti alkohola.

V nemški državi, ki je za Avstrijo navadno v vsem merodajna, še sicer ni uveden obligatni pouk o alkoholu, pač pa se mu posvečuje pozornost pri drugih predmetih, zlasti pri naravoslovju, nemščini (primerna berila), računstvu (naloge, koliko se zapije), veronauku. Tudi v nadaljevalnih in strokovnih šolah je že v mnogih krajih vpeljan pouk o alkoholu obligatno.

Lep zgled daje v tem oziru mesto Vratislava. Šolski zdravniki morajo vsako leto pred sklepom šolskega leta imeti nekaj predavanj o alkoholu, h katerim so povabljeni tudi starši. V šolske knjige je dal mestni šolski svet prilepiti protialkoholne letake. Vsled tega se je vzdignil grozen vrišč med pivovarnarji in drugimi častitljivimi producenti alkohola, a njihov protest je mestni magistrat energično zavrnil.

Veliko se doseže na Nemškem s potujočimi protialkoholnimi razstavami; tudi učiteljske konference se pečajo pogostoma s tem vprašanjem.

Izven šole pa zelo marljivo delujejo protialkoholna društva. Katoličani imajo svoj »Kreuzbündnis«, ki ima posebno panogo za šolsko mladino v »Schutzengelbundu«, za šoli odraslo mladino pa v »Johannesbundu«. »Schutzengelbund« šteje okoli 100.000 udov. Protestantje imajo svoj »modri križ« in pri njem »Hoffnungsbund« za mladino. Guttemplerji imajo na Nemškem okoli 550 mladeniških zvez in štejejo čez 22.000 mladih udov.

Velikega pomena je bil prvi nemški shod za brezalkoholno vzgojo mladine, ki se je vršil v Berlinu l. 1913. od 26.—28. marca. Zanimiva predavanja na tem shodu so priobčena v knjigi »Alkoholfreie Jugenderziehung. Berlin 1913. Mässigkeitsverlag, str. 224, cena K 3.

Nekoliko pozornosti se je začelo posvečati tudi v našem šolstvu alkoholnemu vprašanju, dasi je še vse skupaj zelo skromno ter več ali manj odvisno od dobre volje učiteljstva. Če hočemo, da se alkoholni kugi postavijo jezovi, je treba na vsak način začeti s šolsko mladino. Mesto nemškega »Schutzengelbund« so pri nas dali šolarski treznostni zvezi ime »Mladi junaki«. V sedanjih razmerah se da tudi s tem mnogo doseči.

V ta namen je treba:

a) Starše poučiti. Naše ljudstvo je tako zatelebano v alkohol, da starši celo branijo sinovom in hčeram, vpisati se v družbo treznosti, zlasti še, da bi postali abstinente. V alkoholu jim je vrhunec vseh dobrot. V mnogih krajih dobivajo otroci za zajutrek žganje. Odtod oni blede, slabotni, topi, zaspani obrazi, ki se opažajo v mnogih krajih pri šolski mla-

dini. Učitelj ima neštete križe s takimi, po alkoholu zastrupljenimi otroci. Tu je treba temeljitega pouka in zgleda, da se izpodbijejo zastareli predsodki o vrednosti opojnih pijač. Učitelj v ta namen lahko porabi tudi privatno občevanje in roditeljske sestanke, ki so v navadi.

b) Dobiti je treba dovoljenje od staršev, oziroma tistih, katerih skrbi so izročeni otroci. Najbolj si voditelj »Mladih junakov« zavaruje hrbet, če dobi pismeno tako izjavo.

c) Poučiti je treba šolarje same o škodljivosti alkohola. Učitelj dobi za to priložnost skoraj pri vsakem predmetu.

č) Pri šolarjih se je treba postaviti odločno na stališče popolne abstinence. Pri mnogih šolarjih se bo kajpada doseglo komaj to, da se žganju odpovedo. Tudi to je seveda boljše ko nič, ampak v četo »Mladih junakov« naj se jih ne sprejemā. Iz zdravstvenih in vzgojnih ozirrov je treba alkohol popolnoma odtegniti pri mladini. Če se bodo pa sprejemali med »Mlade junake« tudi taki, ki se odrečejo samo žganju, bo njih zgled potegnil še druge za seboj, ker se vsak rajši odloči za to, kar je lažje in s tem se natihoma daje miglaj: le pijte ga »zmerno«!

d) Pri vstopu dobijo otroci podobico z molitvijo, katero se naj naučijo napamet in potem vsak dan molijo. Sploh naj od časa do časa dobivajo kako podobico ali tiskovino. Na prvem učiteljskem protialkoholnem shodu v Ljubljani 12. aprila 1911 se je priporočala tudi »zlata knjiga«, kamor se vpisujejo imena zvestih abstinentov.

e) Takoj pri izstopu iz šole naj se vpišejo v protialkoholno društvo »Sveta vojska«.

f) Večkrat naj se jim priporočajo in dajo čitati protialkoholni spisi kakor »Mali protialkoholni katekizem«, »Alkohol in mladina«, »Zlata doba« itd.

Če kje drugod, pa velja zlasti tukaj največ z g l e d, brez tega je zastonj vse delo. Popolna treznost in zdržnost je za učitelja samega velikanskega pomena, povzdigne mu ugled, prihrani marsikateri vinar, utrjuje mu zdravje, povzdiguje veselje do dela. Zato pristopajmo tudi sami k »Sveti vojski«, oziroma naj se razširi kranjska učiteljska protialkoholna zveza na vse slovenske dežele. Bodi nam geslo, ki ga je izrekel izkušeni nemški šolnik: *K d o r m l a d i n o l j u b i, s o v r a Ź i a l k o h o l!*¹

S. V.

¹ Pomožnega slovstva za protialkoholni pouk v šoli ima že tudi učitelj v slovenskem jeziku precej. Seveda si mora prikrojiti snov sam z ozirom na učence, učni predmet, čas in krajevne razmere. Tukaj ne bomo naštevali celokupnega slovstva, ampak opozarjamo le na nekatere spise, kjer se najde tudi nadaljne literature:

Veliko porabne snovi ima »Zlata doba«, protialkoholno glasilo. Izhaja v Ljubljani in stane na leto 3 K, za dijake 2 K. Poljuden pouk za širše sloje podaja »Sveta vojska«.

DR IVAN LAH:

PATER HIPOLIT IN NJEGOV „ORBIS PICTUS“.

(Dalje.)

To je po naše:

Težava tega jezika ne obstoji v tem, kakor da bi ne imel svojih lastnih izrazov, ker je slovenski jezik eden izmed izvirnih jezikov, iz katerega po pričevanju kranjskega zgodovinarja gospoda D. Vajkarda Valvasorja izvira nad 15 jezikov in ima še to prednost pred mnogimi (drugimi) jeziki, da se v njem že od mnogo stoletij sem in mogoče že od časov sv. Jeronima, cerkvenega učenika, ki mu je bil to materin jezik, bere sv. maša in to do sedanjih časov v več krajih Ilirije, posebno v primorskih, in da sv. Stolica ta obred priznava in ga razširja, (?) kar se navadno ne dovoli nobenemu jeziku razven popolnemu. Zato ne bo odveč (neprijetno), ako tu omenimo, kar se nam je sporočilo od verodostojnih mož: Na Dunaju v Avstriji se je nekako pred 50 leti zgodilo, da je neki mož, ud nekega reda, ki je bil zelo učen in večš jezikov, razpravljal svoje bogoslovne teze v vseh mogočih jezikih; tu pa je bil med nasprotniki neki pater iz družbe Jezusove, Kranjec po rodu, in je hotel skusiti govornikovo znanje slovenskega jezika;¹ zato je sestavil tale šaljiv dokaz: Kolikor klinec gori, toliko klinec dole, torej štiri klinec gori, štiri klinec dole (Kopitar kara v opombi Hipolita zaradi »kuliku«, češ da bi pač moralo stati kulikur ali kolikor); govornik je ostrmel in je priznal, da mu je ta jezik neznan; nasprotnik mu je ugovarjal, da je bil nad tezami naslov, da se bo razpravljalo v vseh jezikih: govornik mu je odgovoril (da je treba razločevati) in mu razložil: razpravljalo se bo v vseh popolnih jezikih ne pa v nepopolnih; toda nasprotnik se ni udal in je povdarjal, da je tisti jezik popoln, v katerem se z dovoljenjem svete Stolice čita sv. maša in ker se v slovenskem jeziku z dovoljenjem iste sv. Stolice čita sv. maša — torej je slovenski jezik popoln. Tako se je končala disputacija s smehom prisotnih in ne brez rdečice govornika. Zato je slovenski

ska», izvod po 40 vin., dobiva se pri protialkoholnem društvu »Sveta vojska« v Ljubljani. — A. Ogorelec, »V boj proti alkoholni kugi!« Maribor 1905, II. izdaja. — Ljubljanski mestni učitelj Fran Gärtner je leta 1906. poslovenil in izdal Steger-Daumovo razpravo: »Kaj mora mladina vedeti o alkoholu?« Cena 40 vin. Knjižica je primerna za višje kategorije ljudskih in meščanskih šol ter za nižje razrede srednjih šol. — Mariborska »Sveta vojska« je l. 1914. izdala v drugi izdaji »Mladina in alkohole«, cena 6 vin., po pošti 9 vin., 100 izvodov skupaj 9 K. Knjižica je primerna za mladino, ko zapušča šolo. Istotam je izšla tudi v drugi izdaji l. 1914. knjižica »Žganje«, ki naj bi se zlasti širila med ljudstvo. Izvod stane 10 vin., po pošti 13 vin., 100 izvodov skupaj 9 K. — V nemškem slovstvu je nepregledna množina spisov. Omenimo le: W. Ulbricht, Die Alkoholfrage in der Schule. Berlin 1913.

jezik, ki ga drugi ilirski imenujejo, izviren, popoln in od drugih neodvisen ter ima svojo lastno izvrneno izraze, ki jih preprosto ljudstvo dobro pozna; da pa po večini pripisateljih (ta jezik) ni tako popoln, mislim, da je prav vzrok v tem, da znajo oni poleg mnogih drugih jezikov vsaj tudi nemški jezik in da je ta v šolah, gimnazijah, v zborih, sodiščih, pripravdah in v slovu po avstrijski navadi po vsej vojvodini Kranjski najbolj razširjen in ga nekako za edinega priznavajo, vsled česar se zgodi, da, kadar govorimo slovensko, ako ni slovenskega izraza takoj pri roki, sestavljamo izraze mešano iz nemščine in slovenščine¹ in pravi zaradi tega dela slovenščina tudi pridigarjem pri sestavljanju in propovedovanju govorov navadno nemajhne težave...»

Kakor se vidi, pater Hipolit glede slovenščine in slovanskih jezikov ni imel čistega pojma; najbrže o tem ni vedel mnogo več, razven kolikor je čital pri Bohoriču in pri Valvazorju; zato je tudi opravičena Kopitarjeva opomba glede onega dogodka na dunajski univerzi; vendar vidimo iz teh kratkih besedi Hipolitovo ljubezen do slovenskega jezika.

Doslednost ni ravno dobra stran patra Hipolita. Pozneje bomo videli iz njegovega prevoda, da piše pogosto v enem odstavku eno in isto besedo različno; priznati pa se mu mora, da se je izogibal vsega spakovanja in je iskalo besede in izraze v govorici pri prostega ljudstva. V tem mu gre prednost pred drugimi in priznanje. Kot gvardijan je mogel spoznati napake kapucinskih pridigarjev, ki niso bili zmožni domačega slovenskega jezika. Svojim duhovnim bratom je hotel pomagati s slovarjem, kakor govori v predgovoru. Pravi namreč, da ni imel prvotno namena izdati tako veliko delo, ampak le nekaj pripomoček za pridigarje. Delo pa je rastlo samo po sebi. In ko so nekateri duhovniki videli začetek njegovega dela, so ga pregovorili, da je napisal besednjak za splošno porabo ter mu pridejal slovnico.

Kaj pa je orbis pictus? Komu je bil ta namenjen? Zakaj ga je pridejal svojemu besednjaku? O tem nam pater ne omenja niti besedice v svojem predgovoru. Zdi se, kakor da bi ob času, ko je pisal predgovor, še ne bil mislil na »orbis pictus«. Tudi tik pred rokopisom ni nikakega predgovora; pač je ena prazna stran, ki deli »orbis pictus« od slovarja. Toda — drugega nič. Tudi naslov ni preveden, oz. ni napisan. Delo se začne takoj z Invitatio (vabjenje k vuku). In vendar bi bil nam prevajatelj v na-

¹ »pogosto celo smešne...«

slovu ali v predgovoru lahko povedal, zakaj je pravzaprav prevedel to slavno delo. Ali ga je namenil šoli ali domu, mladini ali učiteljem, ali je imel biti le nekako dopolnilo k slovarju ali samostojno delo? V tem nas pusti prevajatelj popolnoma brez pojasnila. Podaja nam »orbis pictus« kot svoje delo, kajti K o m e n s k e g a n i k j e r n e o m e n j a. Ni dvoma, da je pater Hipolit vedel, čegavo delo prevaja. Toda o tem ni mogel pisati v predgovoru, ker bi potem knjiga gotovo ne zagledala belega dne. Brez imena Komenskega bi bila knjiga mogoče izšla, kakor je izšla tudi — Bohoričeva slovnica.

Rekli smo, da takrat nismo imeli ljudske šole. To je pater Hipolit dobro vedel. Toda česar ni bilo takrat, je moglo s časom nastati. Ono renesančno gibanje v Ljubljani, zanimanje za vedo in umetnost je obetalo za puščeni deželi Kranjski lepše čase. In pater je mislil na bodočnost. Zato je pisal svoja dela.

Ker ni bilo šole, se »orbis« ni mogel uveljaviti kot učna šolska knjiga; mogel pa je biti praktična učna knjiga za učenje jezikov — in zato ga je pater Hipolit pridelal svojemu slovarju.¹ Značilno je za »orbis pictus«, da je »isolirter Pater«, kakor Kopitar imenuje Hipolita, vedel za delo Komenskega, da je spoznal njegovo vrednost in ga je prevedel. Za našo tedanjo dobo pa je značilno, da delo ni izšlo.

Pater Hipolit je gotovo upal, da izide »orbis pictus« v tisku, zato je primerno izpremenil takoj prvi odstavek o Bogu, torej oni odstavek, o katerem je lavantinski ordinarijat še v XIX. stoletju trdil, da diši po hereziji. Izprememba je skoraj nezatna (prim. spodaj.) Izvirnik pravi, da je Bog: »Essentia epiritualis et unus, hypostasi trinus, potentia sanctus, justus, clemens verax, potentia maximus«—Hipolit pa je ta oddelek izpopolnil tako: »Essentia spiritualis et unus Deitate, trinus hypostasi, voluntate sanctus, justus et clemens et misericors, verax, intellectu omnisciens, infallibilis, potentia maximus, ... kar se glasi v Hipolitovem prevodu: »V bitju en duh inu eden v bogastvi,² trieden v personah, v volji svet, pravičen, dobruhtliv, inu vsmilen, resničen; v zastopnosti vsigavejden in nefaliven, na oblasti ta nar mogočniši ...« V toliko je torej ta odstavek izpremenjen. Sicer je prevod dosloven po izvirniku, pri čemer se prevajatelj, kakor smo zgoraj omenili, drži bolj nemškega teksta, kar je tu in tam na njegov prevod slabo vplivalo. V odstavku o filozofiji je predelal zgoraj tri vrste, kar bomo spodaj omenili.

¹ Gl. spodaj predgovor Komenskega.

² Ne bogastvo od bogat, ampak od bog. Nemško: Einig in der Gottheit.

Vprašanje bi bilo, po kateri izdaji je prevajal Hipolit svoj »orbis pictus«. Kopitar meni, da je imel pred seboj najbrže izdajo iz l. 1686. (Ilešič v Popotniku XXI., 107. napačno navaja po Kopitarju 1688 — ali pa je to tiskovna pomota). Iz česa sklepa Kopitar na to letnico? V ljubljanski licealni knjižnici se nahajajo tri izdaje orbisa in sicer: iz l. 1686., iz l. 1779. in iz l. 1802. Najbrže je Kopitar sklepal iz tega, ker se je v knjižnici nahajala izdaja iz l. 1686., da je imel Hipolit to izdajo pred seboj. Izdaja iz l. 1686. je latinsko-nemška. Po njej sem primerjal tudi jaz Hipolitov prevod in sem videl, da se prevod v vsem strinja s tem izvirnikom. Sicer pa je ostal tekst »orbisa« celo stoletje neizpremenjen in so se posamezne izdaje razločevale le v tem, da so bile izdane v raznih jezikih. (Izdaja iz l. 1779. je n. pr. latinsko-nemška, italijansko-francoska in ima poleg slik citate iz sv. pisma, Izdaja iz l. 1802. je latinsko-grško-nemška). Tako so si narodi po svoje prikrojali oz. prevajali to delo in so se po njem učili tujih in — svojih jezikov. (Razne izdaje »orbisa« v raznih jezikih navaja članek v Reinovi »Eneyklopäd, Handbuch d. Pädagogik« str. 393. sl.).

* * *

Kdaj je bil gotov slovenski prevod »orbisa«? Na zadnji strani »Dictionarja« stoji letnica 1711. Takrat je bil torej prvi slovar gotov in je imel iti v tisk — ko se je delo ustavilo, zaradi pravopisa, ker je tiskar Hipolita opozoril na Bohoričevo slovnico. Hipolit je začel na to pravopis v slovarju izpolnjevati oziroma popravljati — pozneje pa znova prepisovati. Po mnenju Kopitarja je to delo zahtevalo več let (jahrelang), tako da je med tem izšla že slovnica l. 1715. S prepisom pa Hipolit spleh ni bil gotov, ampak je prišel le do črke E. Kopitar (str. 87) poroča, da je Cojzova knjižnica imela slovar v obeh prepisih, v drugem črke A—E.

Hipolit sam v predgovoru priznava, da ga je stal slovar nekaj let težkega truda: »Suscipe igitur amicis sime lector, et beniquis intuere oculis hunc meum aliquorum amorum reverá arduum laborem« t. j. »Sprejmi torej, dragi čitatelj s prijaznimi očmi to moje v resnici težko delo, (ki me je stalo) nekaj let«. Med tem pa je pater najbrže dovršil tudi prevod »orbisa«, kajti Kopitar trdi:

»Die krainische Orthographie ist in diesem Stüke schon ganz Bohoritschisch, nur entwischt dem Neuling noch oft ein s ozhetam statt des Bohoritschischen s ozhetom etc. Oblike na am (flugam itd.) menj Kopitar, da so ušle nevajenemu pisatelju in jih je pozneje popravil. V resnici se nahajajo v »orbisu« tuintam popravki s črn timer, ki se razlikujejo od prvotnega črn timer (pisava se zdi ista); ti popravki so najbrže nastali po izidu slovnice l. 1715. Pa tudi cel prevod je bržkone nastal po l. 1715. Po britki skušnji, ki jo je Hipolit prestal vsled tega, ker se je lotil slovarja brez

pravopisa, je samostanec gotovo spoznal, da je začel graditi hišo pri strehi. Ta skušnja ga je drago stala, ker je moral celo delo popravljati; pa tudi pri izdaji slovnice je mogel občutiti da še nekaj manjka: videl je, kako težko je popisati izgovorjavo posameznih črk. In tu se mu je nudil »Orbis pictus« kot najprimernejše sredstvo; posamezna berila v treh jezikih pa so mogla biti najprimernejša praktična dopolnila k slovniškim pravilom. Tako so se mogli: slovar, slovnica in svet v podobah med seboj izpopolnovati.¹ Svoj slovar je Hipolit namenil duhovnikom in pridigarjem, t. j. odraslim, svojo slovnico je posvetil še posebej učeči se mladini notranje Avstrije »in communem utilitatem« (za skupno korist), svoj orbis pictus pa je gotovo namenil otrokom oz. prvi šolski mladini, za katero ga je bil določil v prvi vrsti Jan Amos Komensky.

*
* *
*

»Orbis pictus« je izšel prvič l. 1658. v Norimbergu. Napisan je bil nekaj let preje v Blatnem Potoku (Sáros Patak) na Ogrskem. L. 1648. je bil namreč Komensky zopet izvoljen za škofa »Česke bratovske jednote«, ki je imela tedaj svoje središče v Lešnu na Poljskem. Komensky se je vrnil iz Elblaga, kjer je bil pripravljal učne knjige za švedske šole, v Lešno in se je trudil z vsemi silami, da bi bili češki bratje sprejeti v določbe vestfalskega miru. Obračal se je predvsem na švedskega kancelarja Oxenstierna. Toda zaman — usoda čeških bratov je bila odločena. Niso se smeli več vrniti v svojo domovino. V Lešnu je Komensky zopet začel izpopolnjevati in izdajati svoja latinska dela o učenju jezikov. Leta 1650. je bil povabljen k knežji rodbini Rakoczi na Ogrsko, da bi tam uredil šole po svojih načrtih. Komensky je zorganiziral svojo pansofistično šolo v Blatnem Potoku. Naletel je na iste težave, kakor v svojem prejšnjem delovanju. Najlepši načrti so se razbili ob lenobi učencev, nezmožnosti učiteljev, nedostatku knjig in neprijaznosti dvornih krogov. Da bi si olajšal delo; je prišel Komensky na ženjalno misel — in je napisal svoj »orbis pictus«. V tem času je nastala tudi dramatična »Schola Ludus« (Prevedena v slovenščino v »Pedagoškem letniku«). Komensky je v Blatnem Potoku ustanovil tudi knjižnico in tiskarno, spopolnil je svoja »Vrata jezikov« in se boril z razmerami, ki so onemogočevale uspeh njegovemu delu. Toda že l. 1654. je moral oditi zopet v Lešno. Na Poljskem je divjala vojna. Tudi v Lešno so prišli sovražniki in so ga zažgali. V tem

¹ V predgovoru piše Hipolit, da je pustil pri slovarju svoje za slovnico napisano poglavje o črkah — kar se pa oblik tiče, opozarja čitatelja na gori imenovano slovnico: »Caput unicum de literis et earum pronuntiandi modo, qui in hoc opere servari debet, adyciendo, quo ad caetera, benevolum lectorem ad supranominatam grammaticam dirigendo«.

požaru je bila uničena velika Komenskega knjižnica, rokopis »Zaklad češkega jezika«, ki ga je Komensky zbiral 40 let, materijal za obširno delo »Sylva pansophiae«, in mnogo drugih dragocenih rokopisov. Komensky je komaj ubežal z golim življenjem in je blodil po Evropi, dokler ni konečno našel mirnega kota v rodbini Geerovi v Amsterdamu, kjer je izdal zbirko svojih spisov »Opera didactica omnia« (1657.) Tu je tudi preživel svoje stare dni in umrl l. 1670.

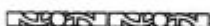
Med tem pa so njegova dela raznesla slavo njegovega imena po vsem svetu. Komensky si je že z delom »*Janua linguarum reserata*« (Vrata jezikov otvorjena l. 1631) pridobil svetovno ime. To delo je bilo prevedeno v 12 evropskih jezikov in v 4 azijske. »Vrata jezikov« so mu odprla vrata narodov,« je rekel neki prijatelj Komenskega. »Vrata jezikov« obsegajo 8000 latinskih besedi v 1000 stavkih, v 100 skupinah, v katerih je nekak popis celega tedanjega sveta, nekaka enciklopedija vse znanosti o Bogu, o človeku, o prirodi. Knjiga je bila namenjena mladini, toda kmalu se je pokazalo, da je tu in tam pretežka in neprimerna za mladino, — to so pisali tudi razni kritiki — in tudi Komensky sam je čutil, da je treba to delo spopolniti z drugimi deli.¹ Zato je izdal že leta 1633.: »*Januae linguarum reseratae vestibulum*« (t. j. vestibul, preddvor), ki obsega 1000 najnavadnejših latinskih izrazov v 427 kratkih stavkih. K temu je bila pridejana mala gramatika (*Rudimenta grammaticae*). Za potoško šolo je potem Komensky pridejal še »*Atricum*« (»vhod«) l. 1652); ta sestav učenja jezikov je imel zaključiti slovar; do tega pa pozneje ni prišlo.

Da bi olajšal učenje jezikov in da bi privabil mladino k knjigam, je Komensky napisal še dvoje del: »*Schola ludus*« in »*Orbis pictus*«. To se je zgodilo v ogrskem Blatnem Potoku, kjer je imel Komensky največje težave z zanemarjeno mladino. »*Schola ludus*« je izšla leta 1654. »Šola igra« ima dramatično obliko in razlaga v osmih oddelkih vse, kar treba otroku vedeti in znati o nebesih, o zemlji, o državi, o rodbini, o šoli itd. Še večjega pomena za tedanje šole je bil »*Orbis sensibilium pictus*« (Svet v obrazih), ki je zopet raznesel slavo Komenskega po vsem svetu. Prvotni naslov je imel biti »*Lucidarium vestibuli et januae linguarum*« (torej nekak svetilnik za predsobo in vrata jezikov). Komensky je že pri prvi izdaji »Vrat jezikov« spoznal, da bi bilo treba tekst spopolniti s slikami. V potoški šoli je tem bolj spoznal, kake važnosti bi bile slike za šolsko knjigo. Zato je naročil pri Mihaelu Endtnerju v Norimbergu slike; delo se je zategadelj zavleklo in je izšlo šele leta 1658. »*Orbis pictus*« si je mahoma osvojil svet. L. 1661. je izšla že tretja izdaja in potem se je izdajal v raznih jezikih (tu in tam

¹ Gl. o tem Kadner: Dej. ped. II. 349. sl.

spremenjen in izpopolnjen) tja do leta 1848., torej celih 200 let. Knjiga obsega 150 odstavkov s slikami. V njih je obdelan cel svet z vsem, kar je treba otroku znati. Kakor »Vrata« ima tudi »Svet v obrazih« svoje napake, ki kažejo pač na razmere svoje dobe in so jih že takrat nekateri grajali; tako n. pr. se ne izbira v izrazih, tu in tam se govori preodkrito o kočljivih stvareh itd. Kljub temu je ta knjižica obvladala svet in priznali so ji visoko ceno veliki možje: Leibnitz, Gessner, Herder, Goethe i. dr. Kot učna knjiga je bila vpeljana takoj po prvi izdaji v Magdeburgu (1858) in pozneje po drugih evropskih mestih.¹

Dasi je tedaj med katoliškim in protestantskim svetom zijala globoka propast, vendar ni bilo mogoče zabraniti, da bi se ne bil »orbis pictus« razširil tudi po katoliških deželah. Tako je zašlo to delo v katoliško deželo Kranjsko. Tu ga je našel pater Hipolit, ki je smatral za potrebno prevesti to lepo delo na naš slovenski jezik. Zgodilo se je to dobrih 50 let pozneje, ko je delo zagledalo luč sveta. **Ako opazujemo trud Komenskega, da bi ustvaril slovar, gramatiko in primerne učne knjige, se nam skoraj zazdi, da vidimo v Hipolitu njegovega skromnega posnemovalca: on je hotel podati Slovencem slovar, slovnico in svet v obrazih.** In vendar je morebiti Hipolit komaj kaj več vedel o Komenskem! (Dalje.)

UTRINKI IZ RAZNIH SVETOV VZGOJE.

PRIOBČUJE SIRIUS MIR.

(Dalje.)

Iz tega sledi, da je strahovanje otrok najvišja naloga staršev. Smoter vzgoje je torej ta: Ni zadosti, da otrokom služimo; ne smemo jih pohištati, ne z besedami, ne z dejanji, ampak vzgojevati jih moramo k boljšemu, tako da se učijo moliti, da so ubogljivi, zmerni, tihi, zvesti, resnicoljubni in npravstveni; v besedah in pri molitvah se morajo čednostno vesti.

Luther.

¹ Kako hitro se je širil »orbis pictus« kažejo sledeče letnice: angleška izdaja je izšla l. 1659., francoska in italijanska l. 1666., poljska l. 1667., mažarska l. 1675., švedska l. 1684., češka l. 1685., grška l. 1720. Leto za letom so sledile nove izdaje v vseh jezikih in deželah, v dvo, tri, štiri in petjezičnih izdajah. Še l. 1745.—1746. je izšel v Nürnbergu razširjen, in l. 1792. na Dunaju okrajšan na 82 oddelkov »za najmanjšo mladino v c. kr. državah«. Ta izdaja iz l. 1792. ima sliko, ki predstavlja »nebo« popolnoma tako, kakor izdaja l. 1658., samo da se slika ne vrtil in popis je nekoliko prikrojen po Kopernikovem nauku. Iz tega se vidi, kako se je skušalo ohraniti knjigi prvotno obliko. Še v prvih desetletjih XIX. veka so bile leto za letom potrebne nove izdaje. Na Sedmograškem je bil »orbis pictus« še l. 1837. učna knjiga. (Kakor je znano je bila na Ogrskem

Šola mora domačo vzgojo podpirati; kajti naloga ji je, da naredi iz otrok pametne ljudi, da se na ta način pospešuje blagor mest in države.
Luther.

Ako se šole širijo in množe, tedaj gre vse dobro in cerkev ostane poštena. Mladi učenci in dijaki so seme in viri cerkve. Zaradi cerkve moramo šole vzdrževati in snovati. Bog ohrani cerkev s pomočjo šole.
Luther.

Pridnega in pobožnega učitelja, ali kdor že je, ki dečkom kaže in jih uči, ne moremo nikdar zadosti hvaliti ali z denarjem poplačati. Tako pravi tudi Aristotel.
Luther.

Ni samo duša, ni samo telo, kar vzgojujemo, ampak človek je.
Montaigne.

Prvi nauki, ki jih gojencu podajamo, morajo na to meriti, da vodijo njegovo vedenje in mišljenje, da ga učijo: samega sebe spoznavati, srečno živeti in srečno umreti. Ko smo otroka učili, kaj mu je storiti, da postane boljši in modrejši, ga še moramo učiti logike, fizike, geometrije in retorike.
Montaigne.

Posebno pozornost moramo posvetiti izvolitvi pravega učitelja.
Desiderius.

Smoter vzgoje je v razvoju razumnosti. Spinoza.
Vsaka resnična vednost je vednost iz razlogov.
Baco Verulamski.

Metoda se mora predmetu poučevanja prilagoditi, ker ne moremo narediti vsega po enem kopitu.
Baco V.

Spoznavati moramo osebnost učenčev, da po posebnih zmožnostih uravnamo vzgojo in pouk.
J. Locke.

fatinščina dolgo kot uradni jezik.) Poleg Nürnberga je izšel »orbis pictus« v raznih mestih od Kronstadta do Londona, od Abo do Sirakuz, od Dunaja do New-Jorka. Ako pogledamo letnice prvih izdaj, vidimo, da je prišel slovenski prevod razmeroma kmalu za drugimi. Ker nisem imel pri sebi podatkov, kako so »orbis pictus« prevajali drugi mali narodi, nisem mogel natanko določiti vrsto prevodov; zdi pa se mi, da smo v tem oziru prišli prvi za drugimi velikimi narodi. To vprašanje bi spadalo v posebno razpravo; za sedaj naj zadostujejo ti podatki.

Že v začetku moramo otroke vzgajati kot razumne osebe; seveda se to ravna po njihovi starosti in zrelosti; vzgajati jih moramo tudi tako, da uvidijo, da ne ravnamo z njimi svojevoljno in brez pomisleka, ampak da imamo za vse svoje vzroke, zakaj da to in ono zahtevamo.

J. Locke.

Pred vsem moramo paziti na нравstveno vzgojo.

J. Locke.

Človeka more le človek vzgajati. Vesoljni zakon je, da vse nastane iz najmanjših virov, da se sčasoma razvija in raste. To velja o bistvu kakor tudi o delovanju reči.

Komensky.

(Dalje.)

IZ ŠOLSKEGA DELA.

Vojna kronika v šoli.

Različne razmere prinašajo s seboj različne potrebe ter ustvarjajo tudi različne novosti. Sedanje razmere so jih ustvarile vsepovsod toliko, da jih danes še niti ne vidimo in ne čutimo, ker se nam še niso postavile v pravilno razdaljo; treba pa je delati na prireditvi te razdalje vsakemu posamezniku, zakaj napravila jo bo šele zgodovina, ki se bo pečala pozneje z današnjo dobo. To pa zgodovina v velikem stilu kakor tudi najmanjši lokalni zapiski.

Te ideje so me napotile, da smo začeli sestavljati in pisati v šoli vojno kroniko za domači šolski okoliš. Vsi dogodki, ki se vrše zunaj, naš zanimajo pri tem sestavljanju le v toliko, kolikor se tičejo najožje domačije šolskih otrok. Pri nas šolski okoliš ni niti identičen s politično občino, kajti v njenem obsegu so trije šolski okoliši. Zato tudi ne segamo po celi občini, ampak — kakor rečeno, po najožji domačiji. In o tej zbiramo, zapisujemo.

Začeli smo z onim trenutkom, ko je bila razglašena pri nas delna mobilizacija. Kot zgodovinski dokument je našel razglas svojo pot v kroniko. Marsikateremu je bilo treba tedaj zapustiti starše; imena vseh tistih — urejena po hišnih številkah — so navedena, pri vsakem tudi polk in kraj, kamor je odrinil v službovanje. Aktivno služeči za časa mobilizacije imajo svojo rubriko. Poznejši pozivi in nabori so zabeleženi, kakor so se vršili za naš kraj, potrjeni so navedeni v kroniki. Odloki, tičoči se svetovne vojne, ki so prihajali in še prihajajo na šolsko vodstvo, imajo tu svoje mesto. Popisovanje živil je v njej omenjeno. Pragtako usoda v vojno odliših domačinov, urejena kronološko. Itd.

Čim preje kdo začne z zapisovanjem, toliko uspešnejše je, toliko bolj natančno. Podatke donašajo otroci, in radi; radi tudi kroniko pišejo. Seveda je treba vse podatke kontrolirati; na govornice kronika ne dá nič, le na uradna potrdila se ozira. Če se je začelo z zbiranjem pozneje, naj se skonča prvotni potek kolikor hitro mogoče, da se pride čimprej do kronološkega zapisovanja nadaljnjih dogodkov.

Tako samo v kratkem o tem, kako pišemo vojno kroniko na naši šoli. Ne navajamo tega kot navodilo, kajti vemo, da naša šola v tem poslu ni osamljena, pač pa da opozorimo znabiti še tega ali onega, naj poskusi s tem zapisovanjem. Vojna šolska kronika bo izpopolnjevala občo šolsko kroniko, domača zgodovina ima pozneje v njej svojo zaslombo.

Ob koncu še to: zakaj ne zapisujemo v vojno kroniko v šoli tudi splošnih vojnih dogodkov? Predaleč so nam prvič in se ne dajo kontrolirati; zato so nam za spisovanje samih zgodovinskih podatkov premalo jasni in jih ne moremo presojati dovolj objektivno. Drugič pa so nam tukaj nepotrebni — saj imajo za njih zapisovanje pri nas otroci posebne zvezke — ter bi nam postali kmalu balast; poznejša doba pa jih bo itak opisovala točneje v poljudnih izdajah gotovo tudi pri nas. Tedaj pa bodo domače šolske vojne kronike dopolnilo splošni zgodovini. In prav zato bi bilo želeti, da ne ostane noben kraj brez domačih dopolnilnih zapiskov. Da pa je šola za tako najprimernejši in dostikrat edini kraj, je jasno.

—č.

Sličice iz šole in zunaj šole.

V razredu so imeli dečki bezgove puške in v svoji hudomušnosti so merili drug na drugega. Učenka je zatožila. Učiteljica je pobrala vsem puške, jih vrgla v šolsko peč in zagrozila, da bo vsak strogo kaznovan, ki bo imel še puško. Tako je tudi bilo. Učiteljica v drugem razredu pa je storila tako: Opozorila je učence na nevarnost, ki lahko nastane, ako merijo na ljudi in jim svetovala, naj si zunaj poiščejo predmet, na katerega lahko merijo. V popoldanskem odmoru so dečki merili na plotov steber in na klobuke, ki so jih metali kvišku. Tako je dobilo učenčevo hotenje drugo smer, ki ima gotovo dober zmisel.

*

* * *

V šoli smo se bavili s sklepnimi računi. V računici so navedene cene blaga iz iste dobe, ko so se računice sestavljale, torej danes nepravilne. Zaprli smo knjige in posegli v življenje; učenci so iz izkušnje povedali ceno za kg cukra, soli, mila, kave . . . , za l petroleja, jesiha . . . za m različnega platna, volnenega blaga, sukna . . . , stavili so račune in jih reševali. Stara, shojena pot, pa je še ne hodijo vsi! — Še več smo storili, pla-

čevali smo to kar smo v »računu« kupili s pravim denarjem in si stavili pri tem vsemogoče slučaje. Da to ni vedno tako lahko, ve vsak, ki je bil že v zadregi.

*

* *

Tovariš B. ima postrežnico, da mu pometa in pospravi sobo, on pa živi v brezdelju in občuduje svojega tovariša, ki ni nikoli brez dela. Čita, riše, se pripravlja na pouk, izdeluje učila, igra gosli itd. — Tovariš B. naj si zapiše v album besede Tolstojevе (Popotnik št. 1, str. 7): »Sam naj si postilja svojo posteljo in pospravlja svojo sobo, sam krtači svojo obleko in snaži svoje obuvalo, potem je že prišel korak naprej.« — B. je nadarjen in lahko bi storil isto kar njegov tovariš, pa sam ne verjame svojim zmožnostim. Je, kakor popotnik, ki je padel v jarek, pa ne skuša vstati, ker misli, da ne bo šlo.

*

* *

Prišle so na šolsko vodstvo téme za uradno okrajno konferenco in med njimi je bila ena o »delovnem pouku«. — »Kaj bi naj pisali o tem? Ali veš Ti kaj?« — »Jaz sem to strujo zasledovala!« — In dala ji je na prošnjo knjig in časopisov in ji zaznamovala odstavke in stavke, ki jih lahko uporabi za temo o delovnem pouku. Tovarišica je izpisala, kar se ji je zdelo primerno; stavke, ki so se ji zdeli prepametni, je izpustila ali pa, če drugače ni šlo, ji je prijazna koleginja izrazila bolj v priprostih besedah. H koncu je druga koleginja izdelek prečitala; v njem je bilo več logičnih pogreškov, a ji vest tega ni dopuščala, da bi tako ostalo, zato jo je spilila. Slično se tako napravljajo konferenčni izdelki! — S tem ne rečemo, da bi se ne smelo čitati o tem ali onem predmetu v knjigah, a človek mora vendar imeti neko lastno sodbo o rečeh, ki spadajo v njegovo torišče, ne pa, da brez lastnega presodka kar prepíše misli, ki so jih mislili drugi.

*

* *

Mlad učitelj obišče starejšega tovariša in v pogovoru prideta tudi na šolo. — »Kako vzameš ti to? — Kaj bi ti storil, če bi . . . ?« — »E, pustiva raje šolo, saj se je itak navžiješ; meniva se kaj družega,« mu odvrne in zapuši novo cigareto. To je eden istih, ki kadijo svoje cigarete in drugega ne store ves dan. Sto problemov, psihologičnih in didaktičnih mu nudi šola, a on ne išče in ne najde nobenega. Obžalujmo učitelja, ki v najlepšem poklicu ne najde razvedrila, ampak mu je njegovo delo neprijetna peza, ki jo nosi le radi zaslužka.

Colonel Parker pravi: »Kdor podaja mladini znanje, je rokodelec, kdor vzgaja njen značaj, je — umetnik.« —i—

Metodiške izjeme iz računstva.

Znano je, kake težave dela računstvo otrokom še danes, vkljub izboljšanim metodam. Te težkoče so očitvidno spoznali merodajni činitelji in so razbremenili v novih učnih načrtih zlasti spodnjo stopnjo. Pa tudi sicer gredó v prvih treh, štirih letih metodične razprave, ako se oziramó zgolj na šole na deželi, predaleč. Tam se učence mori s teoretičnimi razlagami, za katere mnogi še niso zreli, se porabi za nje toliko zlatega časa, ne da bi bilo stvari količkaj na korist in ki jih moremo predelati preložene na srednjo oziroma višjo stopnjo s popolnim uspehom v vse krajšem času. — Pa tista $1 \times 1!$ Kako previdno v njej stopnjujemo, kolikokrat ponavljamo, da, koliko let, in nazadnje le še šepa, če sploh gre. Strokovni listi, zlasti nemški, so svoje dni priporočali razne recepte, bolj in manj dobre, a stvar ima slej ko prej svoje križe in težave. Praviloma bi jo morali učenci znati v enem letu, toda praksa je teorijo že dostikrat postavila na glavo. Oni način, ki je bil zlasti v polpretekli dobi nekaterim učiteljem tako omiljen, ko je namreč razred dan na dan takoj po molitvi začel v krepkem zboru: $1 \times 1 = 1$, $1 \times 2 = 2$ itd., se seveda tudi ni obnesel. Umevno, kajti delo je bilo tako strašno pusto, da ni moglo niti najmanj zanimati odraslega, kamoli otroka. Sicer pa je bila stvar jako enostavna; za učence, ki so naštevanko itak znali, je bilo delo odveč, onim drugim pa ni nič koristilo. Ves pouk pa bodi zasnovan tako, da usposobi učenca, da sam išče in si izbere čim krajšo in čim sigurnejšo pot, po kateri pride do samolastnega uspeha.

Naj podam tu preizkušeno pot v utrjevanju $1 \times 1!$ V ta namen mi služijo te-le tabele, ki se morajo stopnjema predočevati.

Slika I.	1 krat	5 krat	10 krat
1	= 1	= 5	= 10
2	= 2	= 10	= 20
3	= 3	= 15	= 30
4	= 4	= 20	= 40
5	= 5	= 25	= 50
6	= 6	= 30	= 60
7	= 7	= 35	= 70
8	= 8	= 40	= 80
9	= 9	= 45	= 90
10	= 10	= 50	= 100

Predno se lotimo izpeljave, bodi učencem jasno, da vrsta narašča do 10, če nabiramo (množino) z 1; do 20, če nabiramo z 2 itd. Srednja vrsta te slike (5kratni zmnožki) naj se zaradi pregleda piše z rdečilom.

Slika II. a)	2 krat	4 krat	6 krat	9 krat
1	= 2	1 — 5 + 1		1 — 10
2	= 4	2 — 10 + 2		2 — 20
3	= 6	3 — 15 + 3		3 — 30
4	= 8	4 — 20 + 4		4 — 40
5	= 10	5 — 25 + 5		5 — 50
6	= 12	6 — 30 + 6		6 — 60
7	= 14	7 — 35 + 7		7 — 70
8	= 16	8 — 40 + 8		8 — 80
9	= 18	9 — 45 + 9		9 — 90
10	= 20	10 — 50 + 10		10 — 100

Slika II. b)	2 krat	4 krat	6 krat	9 krat
1	= 2	= 4	= 6	= 9
2	= 4	= 8	= 12	= 18
3	= 6	= 12	= 18	= 27
4	= 8	= 16	= 24	= 36
5	= 10	= 20	= 30	= 45
6	= 12	= 24	= 36	= 54
7	= 14	= 28	= 42	= 63
8	= 16	= 32	= 48	= 72
9	= 18	= 36	= 54	= 81
10	= 20	= 40	= 60	= 90

Dvakratnih zmnožkov ni potreba posebej razvijati.

Slika III. a)	3 krat	7 krat	8 krat
1	1 + 2	5 + 2	2 — 10
2	2 + 4	10 + 4	4 — 20
3	3 + 6	15 + 6	6 — 30
4	4 + 8	20 + 8	8 — 40
5	5 + 10	25 + 10	10 — 50
6	6 + 12	30 + 12	12 — 60
7	7 + 14	35 + 14	14 — 70
8	8 + 16	40 + 16	16 — 80
9	9 + 18	45 + 18	18 — 90
10	10 + 20	50 + 20	20 — 100

Slika I-I. b)	3 krat	7 krat	8 krat
1	= 3	= 7	= 8
2	= 6	= 14	= 16
3	= 9	= 21	= 24
4	= 12	= 28	= 32
5	= 15	= 35	= 40

6	= 18	= 42	= 48
7	= 21	= 49	= 56
8	= 24	= 56	= 64
9	= 27	= 63	= 72
10	= 30	= 70	= 80

Umeje se, da ne nastopi nadaljna slika prej, predno je prejšnja temeljito predelana, pri čemer opozarjam na to, da si naj učenec, poklican k odgovoru v preizkušnjo, s a m p o l j u b n o n a l o ž i nalogo. Čim je siguren, izraža naj operacije tudi s kredo, oziroma svinčnikom v roki. Pismena izpeljava naj gre roko v roki z ustmeno, zlasti naj se navaja učence, da rabijo dosledno imenska števila, torej ne samo 5×8 , ampak 5×8 kg, 6×9 K 7×3 v. Pismena izpeljava bi se na tak način izvršila:

S to obliko je pripravljena pot k pismenemu množenju, v kateri obliki se je dejanjsko pomnožilo 6, 9, 5, 8 s 5. Na take vaje polagam največjo važnost. Temeljnost njih govori sama za-se.

Čim se učenec dobro orientira na sliki II. a)¹, mu pot za izpeljavo slike III. postaja sama po sebi jasna. Sliko II. a) je smatrati za predvajo k sliki II. b); učenec naj torej dosledno odgovarja tako, da izhaja vedno iz določene operacijske podlage, od temeljnih zmnožkov iz slike I. Ako torej vprašam učenca, koliko je 4×8 , mora reči: $40 - 8$, 6×8 ? odg. $40 + 8$.

Zakaj dela 1×1 našim šolarjem vkljub izboljšanim metodam take težkoče? Po mojem mnenju pač zato, ker premalo uvažujemo načelo, da bodi množitelj nekaj stalnega, nepremičnega. Vprašam, ali je stvari kaj na škodo, akobi zamena množiteljaz množencem nastopila šele leto pozneje? Sicer pa je odprto vprašanje, ali je zamena sploh potrebna. Ali ne obvladuje učenec 1×1 vsestransko, ako se je je priučil po enem redu? Ne bomo sužnji računici!

Človek bi mislil, da je ta-le enostavni način utrjevanja naštevanke igrača. Pa motil bi se. Nakloni mi usoda pred leti učenca, velikega, krepkega dečka, v 5. razred (5. šolsko leto), ki so ga bili predniki razredniki vse prej ko veseli. Ako naj bi povedal na primer, koliko je $17 + 6$, ga je spravilo vprašanje v veliko zadrego in številke so mu kar plesale pred očmi; seveda odgovora ni pogodil. Ker mu čut za čast ni še docela zamrl, sem poskusil z njim 1×1 po navedenih slikah. Pa ni šlo. Petkratnih zmnožkov ni pogodil. Očividno je bilo, da mu v tem slučaju tudi računski stroj zagotovi le mimogredoči uspeh. Treba je bilo misliti na podlago, na kateri in raz katero se more sam kretati. Zasedrati se na polovični poti od enkratnega do desetkratnega zmnožka ni znal. Poizvedujem torej: $\frac{1}{2}$

¹ Take slike naj tudi sam sestavlja! Pis.

od 8, 10, 6...; v redu. — Ponesem na desetišno veljavo: 8deset (80), 6deset (60)..., gre. Poizvedujem dalje: $\frac{1}{2}$ od 5, 3, 7... ne gre; vendar je bilo dečku očito, da bi bilo za polovico od $5 = 2$ premalo, 3 preveč. Pomoč je potrebna. In tako je razumel; prenesemo na desetišno veljavo, tudi tu je bilo sicer treba seči pod pazduho, a le enkrat, in znal je 5kratne zmnožke na pamet, umeje se, da kar izven vrste. Polagoma se je razvijalo delo v začrtani smeri, obvladal je tudi sliko pod II. in sicer tudi v obliki za pismeno množenje. Prišla je Velika noč in ž njo šolske oprostitive. Želja po zaslužku ga je gnala med delavce v opekarno, s čemer so se naše operacije predčasno zaključile, ker ni ga bilo več v šolo.

Mnogi metodiki bi segli, če bi jim bilo v tem slučaju sploh do poskusa, po računskem stroju. Ali prepričan sem, da bi le-ta ne bil spravil dečka le za korak naprej. Učencu samemu je bilo treba realne podlage za te operacije; gledati, premikati in šteti kroglice vsaj v neki meri je znal že nemara, predno je vstopil v šolo. Sicer pa tudi peto šolsko leto ni kraj, kjer naj se še ponazoruje z računskim strojem. Tu gre za pozitivno znanje, za efekt, kot produkt pravilnega sklepanja, oziroma mehaničnega znanja prejšnjih let.

Naj navedem še en slučaj metodiške izjeme, ki se tiče nesigurnosti v izvedbi pismenega množenja. Skušnja uči, da učenci obvladajo poštrevanko, da pa je ne znajo uporabljati v pismeni množitvi. Upoštevajoč šolske razmere na deželi, kakor neredni obisk, prenapolnjeni razredi, neokretnost otrok itd. mi bo praktični učitelj pritrdil, da mu je dostikrat treba iskati nova pota, ki naj privedejo vkljub vsem zaprekam in težkočam do cilja. Vzemimo torej ta-le primer: $79486 \times 6849 =$. Učenec dobro ve povedati 9kratne zmnožke za vsako množenjevo število. Ako pa naj izpelje vrsto, bo napačna! Za njega je izvedba preveč komplicirana in ponavljajoče se pomote mu zagrene veselje do dela. Analitično-sintetična metoda bi priporočala to - le pot: Učenec naj ob strani napiše 9kratne zmnožke tako-le:

$$\begin{array}{r} \text{a) } \begin{array}{r} 63 \\ 71 \end{array} \quad \begin{array}{r} 81 \\ 8|5 \end{array} \quad \begin{array}{r} 36 \\ 4|3 \end{array} \quad \begin{array}{r} 72 \\ 7|7 \end{array} \quad 5|4 \\ \text{b) } \end{array}$$

Vrsta pod b) dela navidezno težkoče, je pa le enostavna združitev enakih vrednot. Številke te vrste, stoječe izven oklepa, dajo prvi činitelj. Enako se postopa pri vseh. Ne ugovarjam, da je to postopanje mudno, ali kaj je boljše: tri naloge narobe ali ena prava? Taka uravnava učenca kmalu privede do skrajšane (normalne) izpeljave in nanovo zbudi veselje do dela.

Izjeme normalnih razmer rodijo metodiške izjeme. Na željo g. urednika sem tu povedal eno. Besedo imajo drugi. S. Exel.

SLOVSTVO.

OCENE.

Andrej Rapè »Mladini« IV. in V. zvezek s slikami. Izdalo in založilo »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta« v Ljubljani. Natisnila Učiteljska tiskarna. Cena zvesku 1 K, s poštnino 1 K 16 h.

Rapè je jako marljiv mladinski pisatelj. Obogatil je že izdatno naše mladinsko slovstvo in prepričani smo, da je bo še bolj. V pričujočih zvezkih je zbral povestice in prizore, ki so bili že večinoma tiskani v Zvončku. Hočemo podati kratko oceno po najboljši vesti.

Rapè pozna otroško dušo in srce, kar je prvi predpogoj uspešnemu pisateljevanju za mladino. Pozna pa tudi do dobra duševno žitje narodovo, nje šege in navade.

Jezik mu je gladek, pripovedovanje živahno. Pripovedovalna tehnika pa je res, kakor sem že nekje čital, preveč, rekel bi nekako rafinirano umetna in to za mladino ne sodi, ker še ne zna dovolj misliti. Tako sem n. pr. prizor »Mati« moral otrokom pojasniti, ker ga sami niso popolnoma umeli. Za otroke je treba pisati čimbolj priprosto in jasno.

»Mati« je sicer lepa slika iz sedanjih velikih dogodkov. »Gospa Marija« namesto mati ali priimka pa se sliši nekako tuje.

Rapè ljubi naravo in jo zna lepo orisovati. Njegovi prizori iz narave so večinoma krasni, a tu in tam malce nejasni, kakor n. pr. v prizoru »Pomladni sel«.

Prav lepa, najbrž resnična je povestica »Zaprta«. Ako bi bil pisatelj povedal, da sta morala Slaparjev in Kocjanov pisati prejšnji dan za kazen šolski red, bi laglje umeli, zakaj je začela to pisati tudi Tilka,

ne da bi ji bil učitelj zapovedal. Tilkin učitelj pa je bil dober dušeslovec in učitelj.

»Sanje naše babice« so bile v začetku res lepe, a manj lepe proti koncu, da je padala globoko, globoko in da je okoli nje vršalo tako grozeče — — —

»V konjskih vodah« je lepa, daljša povestica, četudi ne blaži ljudske sodbe in predsodka o mačehi oziroma o očmu.

Slikica »Nevihta« se čita skoraj kakor pripovedovanje nedosežne Božene Nemceve.

Povestica »Lojzek«, ki je napisana najbrž sliki na ljubo, reči hočem: po sliki, bi bila lahko izostala.

»Kaznovale so ga« je ponesrečen naslov naslednjih dveh slikic, ker se nanaša samo na drugi del. Boljše bi bilo menda »Tinček in Andrejček«. Tudi to je napisano menda vsaj deloma po slikah. Da je mati popravljala s prstom smetano nazaj v pinjo ter potegnila s prstom zdaj temu, zdaj drugemu sinčku preko ust, je precej verjetno in naravno, tudi srčkanost, a manj — apetitno, ker si taki otroci kaj radi pozabijo obrisati nos — — — Med prvim in drugim delom ni prave zveze. Vobče je drugi del lepši.

»V majniškem jutru« je lepa slika, dasi se prevečkrat ponavljajo »sove, čuki in netopirji«. Izmed cvetlic je izbral pisatelj ciklame ali ciklamne menda zaradi poetiškega imena. Omenim pa mimogrede, da cvetó te cvetlice, ki imajo lepo slovensko ime korčki, šele v juliju in avgustu in ne v maju.

»Prezgodaj« je jako ljubka dogodbica o nesrečni lastavici, ki se je bila prezgodaj vrnila in je morala umreti. Naravno in spretno je orisa-

na blaga mehkoča Petrčkovega srčeca.

Tudi »Petje zdravilo« je lepo pisano, dasi ne umem, zakaj že niso domači prej zapeli bolni Anici, ko so tako ljubili petje in tvorili takorekoč cel pevski zbor. No, so pač bili prežalostni. — Razmerje med Zavrelovo materjo in otroci, posebno Anico, je dobro očrtano.

»Krivčeva izpoved« (V. zv.) je malce pregrozna povest za otroke, četudi se je stari Jeri nekako malenkostno in morda celo dobro zdelo, da je bil ustreljen grajski lovec, ker je lahko bolj brez skrbi takoj hitela nabirat — dračja. Medsebojna ljubezen obeh prijateljic je ganljiva. Namesto, da se je Marica resno bala, da ji ne »zboli« Rozika samega jadtovanja, bi bilo menda dobro reči: da ji ne »zblazni«. O tej povestici še sledi proti koncu nekoliko besed.

V povestici »Na semnju« je dobro načrtan lahkomišelní mešetar Matevž in njegov resnicoljuben a malce besedljiv sinček, kakor tudi življenje na semnju.

»Ila se je skríl«, Srečno je označen dobri, majhni Ila in tudi nagajivi klobasar (klavec) Jernej.

»Na polju« je lep prizor iz narave. Omenil pa bi tukaj, da otroci ne ljubijo preveč takih prizorov.

V povestici »Počitnice« je dobro orisano hrepenenje kmetiškega fantiča, ki je šel v mesto študirat in hirat, po domu na eni in po učenosti na drugi strani. Takisto je dobro označen »vaški zdravnik« Lazar. Ker je dajal samo zdravilne rastline in v sili sam priporočal učenega zdravnika, se je spretno rešil imena »mazač«.

Povestica »Ciganka« je nekak izvleček iz povesti, kakor so nam jih že pripovedovale matere kot otrokom. — Rapètova posebnost je,

da pripoveduje vse v kratkih potezah kakor »Schnellzeichner«. Nikakor ne očitam! Vobče se mu to prav dobro podaja. Tu in tam pa se mi vendar zdi skoraj škoda snovi, posebno, ako še trpi popolno jasnost.

»Anica« je bila dobra deklica, ki je hotela dati za črešnje za ubogo bolno teto svoje edino bogastvo, birmsko darilce. Pisateljeva mati je označena mimogrede kot dobra žena. Verjamemo, saj nam je ona dala Rapèta!

»Na jelena« je prava lovska kratkočasnica, ki bo otrokom gotovo dobrodošla.

»Tonček gre v šolo«. Sicer pridni deček se je hotel ravno prvičkrat potepati (iz šole izostati), da bi se drsal, kar ga zasači kot angel varih njegov učitelj, ki pa mu odpušči, kar je zagrešil — v mislih. Jaz mislim, da bi se Tonček ne bil drsal; kajti vodo iz črevljev vlivati, pa se še drsati, ni ravno prijetno in verjetno. Ali bi ne bil boljši konec ta-le, da je Tonček zajel v črevelj vodo, kar ga je spametovalo, da je hitel v šolo, a končno je bil vesel svoje nezgode, ker je imel lahko vest.

V zadnjem prizoru »Kako so bile lepe sanje, lepi spomini« ne vem, ali je pisatelj dogodbico res sanjal ali jo doživel. Zdi se mi neverjetno, da bi še po polnočnicah klečalo dete pred jaslicami ter molilo. Takrat otroci spè. Zakaj pa ne zvečer?

Tako sem se v kratkih potezah dotaknil snovi obeh zvezkov. Prihranil pa sem si povestico »V božični noči«, ki bo otrokom brezdvomno zelo ugajala in tudi marsikom drugemu, ki — misliti ne zna.

Oče zapusti v božični noči ženo in ljubljena otroka ter odide v noč, ker ne more več gledati bede svoje obitelji in ker jih gospodar že odga-

nja od hiše. Hoče si poiskati drugod zaslužka. — Ali je to verjetno? Ako sta oče in mati količkaj zdrava, že zaslužita toliko, da prekrušita sebe in dva otroka. Kdor hoče delati, najde dela povsod in ni mu treba iti v svet. In je-li to lepo, da zapusti oče ženo in otročiča baš na božični večer? — Pa za štiri leta izgine brez sledu! Prisluzil je pač denarja, pa mu je bil vzet. Kako? Ukraden? No, če ni mogel niti enkrat poslati domov kake vsotice, zakaj se ni vrnil? Zakaj ni vsaj pisal? Zakaj je pustil ubogo ženo in otroka poleg vse bede dolga štiri leta žalovati za očetom? In kako je bilo mogoče, da je mati sama preživela v tem času otroka, ko jih prej oba skupaj nista mogla? Pa še v tisti hiši so ostali!

Uboga žena umrje, ne da bi vedela ali še živi mož ali ne, zapustiti mora siroti sami. To je grozno! Takoj po smrti pa se vrne, seveda, zopet v božični noči oče — praznih rok. Človek bi sodil, da sta se bila z ženo tako skregala, da je šel po svetu.

Pa ne gre niti naravnost domov, temveč k polnočnicam ter še ostane v cerkvi, zamaknjen v molitev, ko že gre množica domov! Tamkaj ga slučajno zagleda neusmiljeni gospodar in tedaj se zgodi — čudež. Gospodarjevo trdo srce se začne tajati kakor vosek na solncu. Boga hvali, da je vrnil zapuščenima otrokoma očeta, prosi moža odpuščanja, mu naloži božičnih daril, ga spremi sam k otrokoma ter podari obitelj hišo, iz katere jo je bil prej podil, ter navrh še precejšnjo vsoto denarja — — — Pojdite, pojdite! So dobri ljudje po svetu, a tako dobrih pač ni. Posebno pa človek, ki je bil poprej trd, ne postane hipoma tako nezmerno radodaren. Verjetneje bi bilo, da je ganila materina smrt nje-

govo srce, a tedaj bi se bil moral že prej usmiliti ubogih otrok in ne šele v trenutku, ko je zagledal očeta.

Sicer pa ima tudi ta povestica krasne prizore, n. pr. ko piše deklica s takim zaupanjem očetu pismo, ali ko prosi bratec, naj mu zapoje pesemco, ki mu jo je prepevala mati i. t. d.

Nikakor nisem nameraval s to kritiko zmanjševati pisateljevih zaslug, opozoriti pa sem ga hotel na glavno hibo njegovih povestic, na neutemeljenost in neverjetnost posameznih dogodkov. Tako tudi v prizoru »Mati« ni verjetno, da bi bila na bojnem polju takoj pripravljena zdravnik in duhovnik, ako pade kako posamezna straža; kajti takih gospodov je tamkaj malo, pa so navadno bolj zadej.

In v »Krivčevi izpovedi« gre Hodnik zato nad srnjaka, ker trpi lakoto edina hčerka. Pravi sicer, da ni mogel ničesar zaslužiti, a kdor hoče, že zasluži toliko, da mu ni treba krasti. Da pa bi bilo z uplenjenjem srnjaka konec vse bede, ne verjamem. Tudi ne umem, kako da je Hodnik sprejel na dom še Roziko, ko še svoje lastne hčerke ni mogel pošteno preživljati. Pa tisti prizor, ko Hodnik priznava svojo krivdo, tudi ni naraven.

Rapčtov jezik je vobče lep in pravilen. Omenil bi samo nekaj malega. Narod na Štajerskem govori: oče so vprašali, mati so rekli, učitelj so naročili — — — Na Primorskem pa govore, če se spominjam prav neke kritike, ki sem jo čital pred 20 leti: oče je vprašal, mati je rekla, učitelj je naročil — — — Po mojem mnenju je to bolje. Treba bi bilo, da bi se v tem vprašanju zedinili. Nikakor pa ne gre, da bi se v eni in isti knjigi ali celo v isti povesti mešalo, kakor n. pr. v »Božični

noči«. Hčerka govori: oče je rekel, je vstal, je odšel in mati s o jokali. Deklica je govorila gotovo dosledno. »Bila je plen svojih težkih misli« (Mati.) Ali bi ne bilo lepše »Prevzele so jo težke misli«?

Da torej kratko posnamem: Rapè je dober mladinski pisatelj, ker ljubi otroke ter se zna vglobiti v njih mišljenje in čutenje, ker pozna takisto narod, ker ljubi s polno dušo naravo in ker dobro in živahno pripoveduje.

Želeli pa bi, da bi pripovedoval za mladino manj umetno, torej bolj priprosto in jasno, da bi ne iskal prisiljenih slučajnosti in da bi pisal bolj preišljeno, utemeljeno.

Černej.

Času primerna spisa A. Kosija.

Anton Kosí je vzel iz sedanje svetovne vojne snov za svoji najnovejši delci

a) **Izpod črno-rumene zastave.** Zanimivi dogodki in slike iz vojnega viharja v Avstriji l. 1914. I. Cena 40 h; 36 str. Pri večjem naročilu znaten popust. Čisti dobiček je namenjen »Rdečemu križu«. V založbi izdajateljvi. Natisnila tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Knjigo krasí lepa slika »Cesar moli«.

Vsebina te knjižice so kratke povestice — 20 jih je — s sedanje vojne, povestice o posameznih junaških činih, ki smo jih deloma že čitali po raznih časnikih, deloma so novi, ker so vzeti iz zasebnih pisem, ki še niso bila dosedaj nikjer objavljena. Hvaležno delo je zbiranje takih bojnih dogodkov in sličic. Učitelj lahko ob primernih prilikah pripoveduje ali čita učencem ta ali oni dogodek iz knjižice in uverjen naj bode, da ga bodo otroci z zanimanjem poslušali. Vtisi, ki si jih pridobi na ta način šolska mladež, zlasti dečki, so velikega vzgojnega pomena. V dečku

se vzbudi nekaj, kar je spočetka nejasno, pa postaja vedno jasnejše, zakaj velika dejanja najdejo vedno posnemalce.

V uvodu k tej knjižici najde učitelj marsikaj, kar lahko s pridom rabi, kadar hoče zadostiti ministrskemu odloku, ki zahteva tudi od ljudske šole, da pouči mladino o pomenu sedanje vojne epohe.

Dodatek: Vojaške stopnje, glavna razvrstitev armade, vojni zbori in tolmač nekaterih manj znanih besed bode vsakomur dobro došel.

V prvi natis te knjižice se je vrinila v naglici tu in tam kaka jezikovna nedoslednost, drugi natis pa je tudi v jezikovnem oziru čist. Delce priporočamo krajnim šolskim svetom in mladino ljubom sploh v mnogoštevilno naročanje. Naj slede I. zvezku kmalu še nadaljni.

b) **Iz dni skrbi in žalosti.** Cena s pošt. 45 h; 38 str. — Ta knjižica obsega igrokaz »P o m o b i l i z a c i j i d o m a« (Igrokaz v treh dejanjih), ki so ga igrali že po nekaterih slovenskih šolah, še ko je bila igrice v rokopisu. I. dej. glavna misel je, da v tem času »vsi od najmanjšega do največjega bomo opravljali z veseljem vsako delo, ki ga odkažejo starši otrokom«; II. dej. »Molimo za našega dobrega cesarja, prosimo Boga za srečen izid vojne, molimo za vse naše vojake« ter si bodimo vsi, ki smo ostali doma, dobri in brez sovraštva; III. dejanje pa se obrača proti sledečemu fakti: »...dobe se tudi zlobneži, ki imajo posebno veselje, če morejo kaki ubogi ženi, katere mož je v vojski, prinešti kako vznemirjajočo novico«. — »Misli o vojni« so resnične in zadnjo je treba povdarjati ljudstvu in otrokom zaradi človeške misli. »Dva ujetnika — rešena« je črtica, kjer je opisal pisatelj v prvem delu

Slovenske gorice, v drugem pa, kako je rešila vojna moža iz rok žganjepitja. Želimo ji, da bi zalegla vsej domovini, zlasti pa Slovenskim goricam, katerim je namenjena v prvi vrsti. »K r a t k o č a s n i c e« o vojni smo že brali v nemškem dnevniku, ravnotako božično povest »D o m a č a z e m l j a«, s čemer pa ne rečemo, da nam niso stvarce dobrodošle tudi za naše ljudstvo in našo mladino.

Dve, tri o jeziku, ki je splošno gladek! »Nek deželno-brambovski polk«, »Neki slovenski vojak«, »Neki ulanec« itd. v slovenščini niso upravičeni, in pisatelj boljše stori, če prihodnjč te zaimke črta. Anton Kosi tudi skoro dosledno rabi izraz »vojska« za »vojno«, Greh to ravno ni, saj priznava upravičenost izraza »vojska« za »Der Krieg« tudi Levce (prim. »Sloven. pravopis« str. 160!), in narod ga rabi splošno, mislimo pa, da je zdaj najlepša prilika, da pripravimo ljudstvo in mladino na pravilno razlikovanje med »vojno« in »vojsko«, zlasti, ker se držé tega tudi slovenski listi.

Gu. pisatelju kot izdajatelju obenem pa priporočamo v upoštevanje svojo staro željo, naj bi izhajale vse, šolskim knjižnicam namenjene knjige s trdimi platnicami. Tisti vinarji, ki bi s tem čedno zunanjo obliko še napravili praktično, ne bodo igrali posebne vloge pri ceni, in priporočali bomo delca še rajši.

Pav. Flerè.

KNJIŽEVNE NOVOSTI.

V »Učiteljski Tiskarni« je izdala »Omladina« Gustave Flaubert »Gospa Bovaryjeva«, roman. Prevel Vladimir Levstik. Cena 3 K 80 vin. Ta spis je standard-delo naturalističnega romana ter vse pripovedne umetnosti v obče. V sedanjem času, ko se ruši in razveljavlja toliko reči,

je spoznanje trajnosti velikih stvaritev duha vsakomur najboljše krepilo; in med te svetle dokumente človeštva prištevamo našo knjigo po vsej pravici. »Gospa Bovaryjeva« ni zgolj mejnik ali vogelni kamen, ona je temelj modernega romana. Je knjiga za vsakogar; rafiniranci najdejo v sleherni njeni vrstici triumfe umetnosti, priborjene s srčno krvjo najpoštenjšega, napram sebi najstrožjega vseh tvorcev — naivnim čitateljem pa bo dozdevno tako preprosta zgodba nezadovoljne in nerazumevane mlade žene selskega zdravnika s svojim kruto tragičnim koncem vir neizčrpnega užitka in predmet rodovitnih premišljevanj. Kakor je v vsakem možu nekaj Don-Quijota, slično tli v sleherni ženski iskrica Eme Bovaryjeve: tako je vrednost Flaubertovega dela tudi v vsebinskem pogledu večna in definitivna. V svesti si, da ustreže s tem krasnim pripovednim delom enaki meri vsem slojem čitajočega občinstva, je določilo založništvo nad štiristo strani obsegajoči, lepo opremljeni knjigi le z ozirom na vojno stanje in na pokritje tiskovnih stroškov izjemno nizko ceno 3 K 80 vin.! Ljubiteljem književnosti je znani prelagatelj dal francoskemu umotvoru gladko in vzorno slovensko obliko.

O tem delu piše A. Ogris v 2. številki let. »Lj. Zvona« sledeče:

»Quinta essentia Flaubertove estetične izpovedi se nahaja izražena najjasneje v njegovem glavnem romanu »Madame Bovary«, ki ga je izdal po šestih letih nezaključanega truda in muk l. 1857. Legenda je preprosta. Ema Rouaultova, hčerka banalnega veleposestnika iz provincije, ki je bila deležna v nunškem samostanu takozvane »boljše« vzgoje, si pokvarj pri uršulinkah z neizbirčnim čitanjem romantične literature razum in srce, se zasanja v neki namišljeni tuji in lepši svet in doživlja zato v zakonu z dolgočasnim krajnim zdravnikom najhujša razočaranja. Hoteč uteči vsakdanji puščobi svoje okolice in brutalni realnosti zakonske suhoparno-

sti, išče izven zakonske ljubezni svojo uteho in svoje ideale, hiti od razočaranja do razočaranja, si voli ljubimca za ljubimcem, pada moralno čimdalje niže, dokler je poslednja iluzija ne požene prostovoljno smrti v naročje in jo reši tako popolnega moralnega in gmotnega propada. — To je vse! In vendar, kje na celem svetu je inteligenten človek, ki bi se upal trditi, da ga je ta roman dolgočasil?»

Priporočamo tudi mi.

Avstrijsko-ogrška Rdeča knjiga. Diplomatski spisi za predzgodovino vojne 1914. Ljudska izdaja. — Prevod oficialne izdaje z uvodom. — Cena: 1 K. — Na Dunaju 1915. — Manzova c. in kr. dvorna, založna in vseučiliška knjigarna.

To je naslov uradoma izdani zbirki diplomatskih spisov, iz katere se lahko razvidi, kako je nastala sedanja vojna. Kdor hoče jasen vpogled v predzgodovino sedanje svetovne vojne, ta naj seže po tej zanimivi zbirki. Dobiva se v knjigarni Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Ravnokar so izšle tele skladbe:

a) **Vojaške narodne pesmi za šolo in dom.** Nabral in za dvo- ozir. triglasno petje postavil Anton Kosi. I. zvezek. Založila Katoliška Bukvarna v Ljubljani. Cena ?

b) **Za domovino Avstrijo.** Dvoglasna pesem s spremljevanjem harmonija ali klavirja. Vglasbil Ant. Kosi. Besede zložil Vekoslav Poljanec. Bojno leto 1914—1915. Cena 35 h. Čisti dobiček je namenjen Rdečemu križu. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Založil skladatelj A. K. v Središču. — Ker je sedaj baš čas za take pesmi, priporočamo učitelstvu te delci marljivega našega nabiratelja-skladatelja.

* * *

»Slovenska Šolska Matica« je za leto 1914. podarila svojim članom nastopni dve knjigi:

a) **Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom.** Sestavil Viktor Bežek. Pedagoške

učne knjige B. Občno vzgojeslovje I. snopič.

b) **Pedagoški Letopis.** XIV. zvezek. Uredil H. Schreiner. Obe knjigi, o katerih spregovorimo o drugi priliki obširneje, je natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Člani S. Š. M. dobe jih pri družbenih poverjenikih proti povrnitvi poštnih stroškov.

»Zvonček« objavlja v 4. letošnji številki to vsebino:

1. Fr. Rojec: Brin. Narodna legenda. 2. Cvetinomiški: Vojna. Povest. 3. Pričakovanje. Podoba. 4. Davorinov: Ej, Galicija... Pesem. 5. H.: Jožek in Marijka. Povest s podobo. 6. Andrej Rapè: Utrinki. Pesem. 7. Andrej Rapè: Na poljani. Pesem. 8. Sven Hedin — F. Palnak: Za morjem. Povest z zemljevidom. 9. Fran Žgur: Bratec je na vojno šel... Pesem. 10. Drago Širok: Vrabčeva usoda. Povest. 11. Stan-ko si je napravil butaro. Podoba. 12. Fr. Rojec: Sveti Jurij. Pesem. 13. Davorinov: Rdeči cveti. Pesem. 14. Pouk in zabava: Besedna uganka. — Rešilci. — Grmenje topov in živali. — »Moji materi!« — Otroška dogodbica o vojni. — Otroška pisma na bojišče. — Kotichek g. Doropoljskega. — Kotichekove risbe.

ČASOPISNI VPOGLED.

»Schaiffende Arbeit u. Kunst in der Schule«, na katerega smo opozorili že v zadnji številki »Pop.«, je časopis za praktično udejstvovanje delovne šole in umetniške vzgoje. Kolikor vemo, ni neznaneč tudi pri našem učitelstvu, mislimo pa, da ne bo odveč, če si ogledamo na tem mestu malo natančneje njegove številke od 11. I. 1914. naprej do zadnje, dozdaj izišle letošnje. Vse se namreč gibljejo izrecno v toku časa, in zanimalo bo marsikoga, kako vsestransko se uporabljajo motivi iz svetovne vojne v šolskih predmetih. Snov naštevamo po omenjenih številkah, kakor so izhajale.

Od 11. štev. I. 1914. zbira pod naslovom »Der Krieg« E. Proschwitzer vse

vojne podatke na vseh bojiščih na suhem in na morju in podaja tako zgodovinski vir vojnega poteka, ki bo pač še pozneje služil kot vir vsakomur, ki bo obravnaval sedanje vojno. V lažje umevanje in boljše orientiranje objavlja pisatelj povsod tudi posebne zemljevidne skice. — V 11. in 12. številki je še tozadeven spis »Zum Unterrichte in verschiedenen Lehrfächern zur Kriegszeit«, kjer naštevava dr. K. Hebold možnosti uporabe vojnega časa in vojnih dogodkov v različnih šolskih predmetih. In sicer poleg zgodovine in zemljepisja še pri spisu, domorodnih pesmi pri petju, nove vojne pesnitve in oživljenje starih vojaških pesmi. Iz zahteve: »Pripravi jasnost in razumnost za vse, kar je otrokom vredno in potrebno za razumevanje sedanje dobe« — priporoča zlasti: 1. v vsakem višjem razredu bodi vojni zemljevid; 2. z vojnim zemljepisom stopa tudi nauk o gospodarstvu in trgovstvu v docela nov vidik opazovanja; 3. razumevanje notranjih vzrokov svetovne vojne; 4. prikazivanje prednosti utriene monarhistične uprave; 5. o evropskih državnikih; 6. čitanje časopisov v šoli; 7. pojem o vojaštvu in vojni upravi. »Tako,« pravi pisatelj, »bo čutila in doživela tudi naša mladina pri sodobnem pouku, da so obrnjene vse naše želje in prizadevanje k enemu smotru: Zmagati moramo!«

V 12. številki letn. je tudi zanimiv spis »Wie ich meine Kinder in die grosse Zeit einführte« (H. Mical), ker nam kaže, kako napačno da je mnenje, naj bi prodirala zunanost iz vojne samo v višja šolska leta. Članek ima svoj postanek v 2. šol. letu. — Tu tudi priporoča H. Hafmaier v »Für den Geschichtsunterricht der Zukunft« napravo vojne kronike v šoli, kajti tako »učitelj še pozneje tudi ne bo prišel v zadrego, da ne bi mogel nuditi otrokom dovolj zanimivega in vrednega. Iz kronike pa bo zajemal posameznosti, ki jih bo rad sprejemal v svojo pripravo.«

»Schule und Lehrerschaft im Völkerringen« (E. Heywang) iz 1. št. 1915. je toplo pisan članek o dolžnostih učitelja, ki mu ni dano, da bi stal na braniku domovine v bojnih vrstah; o dolžnostih v šoli, ki so se zvečale pri pouku in pri vzgoji, o dolžnostih učitelja zunaj šole. Pisatelja karakterizira končen odstavek: »Enemu narodu v orožju odgovarja pa tudi ista pravica v vseh okoliščinah, odgovarja ena šola, ista možnost napredka... Naj bi bilo odločeno vojskujočim četam, da prinese s seboj med mnogimi drugimi lepimi zmagami tudi to.«

V 2. številki priporoča W. Stiebitz v »Die Einflüsse des Krieges auf Schule und Erziehung« zelo primerno, da poskusimo »učitelji junaški duh uporabiti popolnoma za smoter vzgoje. Iz malih človečkov v šoli naj postanejo tudi taki junaki, kakor so očetje zdaj. V tem sodelovati, je za nas učitelje najlepša naloga.« — »Zeitgemässer Zeichenunterricht« (F. Hausmann) prinaša v prilogah risbe, nanašajoče se na vojno: znaki »Rdečega križa«, okraski, zastave, grbi, trdnjave, vojne vinjete etc. — Kako upravičen je govor o vplivu vojnih dogodkov in njihove uporabe v vseh učnih predmetih, nam kaže spis »Der Krieg und der Unterricht in der Naturlehre«, kjer pogovarja R. Böhm sledeče: pod »Landverteidigung« mornarico, ladje različnega tipa, torpedočolne, podmorske čolne, monitorje, mine itd. Ne kaže, kako naj se to obravnava; podaja le obsežno snov s kratkimi navodili, ki zadostujejo za orientiranje učitelja.

Iz samih strelskih jarkov je zašel v 3. številki spis »Psychologisch-pädagogisches aus dem Schützengraben«; napisal ga je v nemških štajerskih krogih, ki se pečajo z eksperimentalno pedagogiko, dobro znani dr. O. Tumler; snov, ki jo obravnava pisatelj po lastnih opazovanjih in skušnjah, spada v poglavje volje in njene moči. — V »Lasst die Kinder den Krieg miterle-

ben!» pa opisuje E. Heywang, kako žive njegovi šolski otroci, pri katerih skrbi pouk za to, da se jim približa vojni čas intelektualno, v tem času tudi zunanje. Naj naštejemo te doživljaje tu na kratko: Denarne zbirke, zbirke cigaret in tobaka; nabiranje želoda, ki so ga potem prodajali svinjerejcem, skupiček pa darovali »Rdečemu križu«; zbiranje kož, kovin, v telovadnih urah pa so vezali celo metle za prodaj itd. »Res da to ni pouk v pravem zmislu,« pristavlja pisatelj, ampak... (otroci)... so tudi doživeli nekaj o vojni.« — Da je »Die Kriegschronik auch ein Stück schaffender Arbeit«, kakor pravi naslov članka J. Blau-ovega, pač ni treba še posebej poudarjati. Spis je poučen, ker prinaša obširen načrt za sestavljanje take kronike.

»Auch ein Unterrichtsmittelpunkt« (K. Tobiasch) v 4. številki je poročilo o osredotočenju vsega pouka na privatne vesti z bojišč.

V 5. številki pa piše Jos. Bartmann v »Drei Kriegsblumen: Dankbarkeit, Mitgefühl, Opferfreudigkeit« o etičnem pouku, ki mu daje snov svetovna vojna. Prav tam jemlje snov A. Kunzfeld za spis »Krieg und Jugendkunst«, ki je kratek komentar risbam v tej številki. Risbe so izgotovile pri risarskem pouku v šoli učenke 3. in 4. ljudskošolskega razreda in nižjih letnikov na učiteljskiču. Prihodnja številka prinese nadaljevanje spisu, v katerem kaže pisatelj fino razumevanje za otroško delo in njegov čut. — »Wie alte Lieder jung werden« (Otto Meisinger), pove že naslov sam, in ni treba pristavljati odkod in kako. »Kriegslieder 1914.« (A. Kollitsch) pa je začetek metodiških obravnav nekaterih aktualnih pesmic, ki se nadaljujejo prihodnjič. — Uvod v razumevanje velike dobe je »Verwundete u. erkrankte Kinder« (R. Berndt), učna slika iz 2. šol. leta.

Stalna rubrika »Kleine Anregungen« še izpopolnjuje opise, kako se uporabljata aktualna snov pri raznih predmetih. Skice so v njih zelo priporočljive — ne za posnemanje, pač pa za spoznavanje. Prav tako se nanašajo najpogosteje na sedanjo dobo »Lesefrüchte«, ki zaključujejo s knjižnim pregledom posamezne številke.

Vse misli, ki so izražene pri tem različnem izboru snovi, niso nove; nove niti za marsikoga, ki ni dobil v roke nobenega lista, ki bi propagiral ves ta čas primerni pouk, kajti čas sam jih je budil v njem, potrebe, razna vprašanja od strani otrok, ki slišijo toliko in vedo toliko, pa jim je treba popravljati tako dosti tega njihovega znanja; vse te razmere so potisnile v šolo ves ta pouk. Če pa priporočamo učiteljsstvu, naj si ogleda zgoraj našteje snovi, je to zato, ker smo prepričani, kako prav da mu bo hodilo njih poznanje v korist zanj samega in za šolo. Točen, kratek pregled svetovne vojne mu nudi tudi stalna priloga »Kriegskalender«, orientiranje pa pospešuje mnoge zemljevidne skice bojišč (zlasti v Proschwitzerjevem članku).

Dasi je odločen času primernim člankom v »Schaff. Arbeit« letos najboljše prostori, prinašajo vseeno še vse številke drugih stvarnih in aktualnih spisov. Ker pa je bilo nam zlasti na tem, da pokažemo časovni vpliv na pouk, se omejimo v naslednjem le zaradi pregleda na nekatere teh člankov: »Die Taube« (dr. E. Weber), ein Beitrag zur Lösung des didaktischen Problems »Kindliche oder wissenschaftliche Naturkunde?«; »Visuelle Methoden« (O. Seinig); »Zur Reform des Psychologieunterrichtes« dr. W. A. Lay); »Zur Behandlung der Masskunde« (F. Mitsch), eine Anregung für den Rechen- und Geometrieunterricht; »Betrachten von Kunstwerken mit unseren Schülern« (R. Sterlike); »Illustrieren« (Th. Grimme); »Der Maikäfer« (E. H. Wohrab), učna slika za 2. šolsko leto.

RAZGLED.

KULTURA.

Napredovanje evropskih jezikov v 400 letih nam kaže naslednja tabela, vzeta iz »Growth and structure of the english language by Otto Jespersen«:

Leto	Angleščina	Nemščina	Ruščina	Francoščina	Španjolsčina	Italijanščina
1500	4 (5)	10	3	10 (12)	8 ^{1/2}	30 ^{1/2}
1600	6	10	3	14	8 ^{1/2}	9 ^{1/2}
1700	8 ^{1/2}	10	3 (15)	20	8 ^{1/2}	9 ^{1/2} (11)
1800	80 (40)	30 (33)	25 (31)	27 (31)	26	14 (15)
1900	116 (123)	75 (80)	70 (85)	45 (52)	44 (58)	34 (54)

Števila je razumevati v milijonih. Število v oklepaju označuje najvišje, a oni spredej najnižje aproksimativno število.

»Nast. Vj.

Iz primerjalne psihologije. Ameriški učenjak Thompson je preizkušal duševne zmožnosti vseučiliških slušateljev ter je prišel do zanimivih rezultatov. V naslednjem podajamo eno tabelo. Od 25 moških in 25 ženskih dijakov se je zanimalo zlasti za prirodne znanosti in matematiko 10 + 4 moških in 11 + 4 ženskih, za filozofijo in zgodovino 10 + 7 moških in 10 + 7 ženskih. Za najlažje discipline je imelo prirodne znanosti in matematiko 5 + 4 moških, 6 + 5 ženskih, filozofijo in zgodovino 4 + 1 moški in 2 + 2 ženski; za najtežje predmete je smatralo prirodne znanosti in matematiko 12 + 4 slušateljev in 6 + 3 slušateljice. Najboljše naloge na polju prirodne znanosti in matematike so izvršili 3 + 2 moška, 5 + 5 ženskih, nasprotno v filozofiji in zgodovini je razmerje 4 + 4 : 3 + 2. — Poizkusi kažejo, da je napačno smatrati ženski spol za nelogični, ki nima daru za matematiko, in da je resravno nasprotno število žen, ki jim je matematika najlažji predmet, celo večje kakor ono mož.

Iz »Nast. Vj.«

ŠOLSTVO.

Število slušateljev na avstrijskih tehničnih visokih šolah v vojnem letu (stanje 1. prosinca 1915.):

	š. l. 1914/15		v primeri s š. l. 1913/14	
	redni	izredni	skupaj	redni
Dunaj	1317	58	1375	3116
Gradec	291	4	295	789
Praga:				
češka	1404	33	1497	2663
nem.	400	24	424	801
Brno:				
češka	238	20	258	558
nem.	242	10	252	912
Skupaj	3952	149	4101	8900 + 1630 izr. = 10545

Na visokih šolah za agrarstvo študira 306 (291 r. + 15 izr.) slušateljev, na zavodu za orientalske jezike pa je 90 slušateljev proti 193 v pret. letu.

Nov predpis o izpitih za učiteljsko mesto na višjih ljudskih šolah v Hrvatski in Slavoniji. Kralj. deželne vlade oddelek za bogočastje in uk v Zagrebu je izdal meseca sušca naredbenim potom nov predpis o izpitih za učiteljsko mesto na višjih ljudskih šolah, ki se razlikuje v glavnem od dozdajšnega predpisa v sledečem: 1. Skupine predmetov ostanejo iste, le da so pri posameznih skupinah še dopolnjujoči predmeti; 2. pedagogika je pri vsaki skupini izpraševalni predmet, a prav tako tudi lepomis; 3. izpitne zahteve za posamezne predmete so precizirane ter v glavnem enake za kandidate in kandidatkinje. 4. uvedejo se specialni izpiti iz: a) gospodarstva, b) trgovskih disciplin, c) vzgojnega ročnega dela, č) modeliranja, d) gimnastike, e) petja, f) francoščine, g) nemščine in italijanščine.

»Hrv. Uč. D.«

Pregled šolstva na Ogrskem. Po O. Jászjevi knjigi o ogrskem narodnostnem vprašanju poroča Bogumil Vošnjak v letošnji »Vedi« str. 17. o šolstvu na Ogrskem sledeče podatke, ki datirajo iz l. 1912.

— Hrvatska in Slavonija sta izven tega pregleda:

»Na Ogrskem je 12.784 madžarskih in 3712 nemadžarskih ljudskih šol. Od poslednjih je 451 nemških, 467 slovaških, 2439 rumunskih, 66 rusinskih in 269 srbohrvatskih ljudskih šol. Po uradni statistiki je okoli 10 milijonov Madžarov in ti imajo 12.000, a skoraj deset milijonov Nemadžarov ima komaj 3000šol.

»Od 100 ogrskih srednješolcev je 79:9 odstotkov Madžarov, 8:8% Nemcev, 2:6% Slovakov, 6:2% Rumunov, 0:1% Rusinov in 1:9% Hrvatov. Od visokošolcev je pa 86:31+ Madžarov, 6:61% Nemcev, 1:32% Slovakov, 3:97% Rumunov, 0:17% Rusinov in 8:61% Hrvatov.«

Obisk avstrijskih srednjih šol v vojnem letu. Avstrijsko naučno ministrstvo je izdalo pregled o številu učencev in učenk,

Vseučilišče v Krakovu zaprto. Meseca sušca t. l. so zaključili zimski tečaj na krakovski univerzi, ne da bi se vršila v tem polletju predavanja. Že 514 let se ni zgodilo, da bi ne bili na tem vseučilišču obdržavani kolegiji. Celo leta 1655., ko so oblegali trdnjavo Švedi, so na univerzi, ki je štela 630 slušateljev, predavali. 70 slušateljev se je takrat celo udeleževalo bojev proti sovražniku. — Dne 29. aprila t. l. so šele spet pričeli s predavanji.

550letnica ustanovitve dunajske univerze se je slavila dne 12. sušca t. l. 12. sušca 1365 je podpisal vojvoda Rudolf IV. ustanovni dokument; leta 1385. je dobila univerza svojo posebno ustavo; od leta 1622. do 1749. je bila v rokah jezuitov. Leta

ki obiskujejo javne srednje šole v tekočem šolskem letu. Po tem pregledu obiskuje po avstrijskih kronovinah:

	Gimnazije		Realke		Dekliški liceji		Skupno število	
	število zavodov z učn. jez.	število učencev	število zavodov z učn. jez.	število učencev	število zavodov	število učenk	šol	učencev (učenk)
Niževavstrijsko	45 nem.	13188 + 771 ¹	25 nem.	10833	18	2888	84	27675
Gornjevavstrijsko	9 nem.	2345	2 nem.	781	3	432	14	3558
Salcburško	3 nem.	502 + 70	1 nem.	465	1	107	5	1144
Štajersko	8 nem. 1 utrakv.	3203	8 nem.	2104	1	253	18	5590
Koroško	3 nem.	1092	1 nem.	331	1	134	5	1557
Kranjsko	2 nem. 1 slov. 4 utrakv.	2232	1 nem. 1 utrakv.	740	1	315	10	3287
Primorsko	3 nem. 6 ital. 2 srb.-hrv. 1 slov.	3741	3 nem. 3 ital.	2197	4	1009	22	6947
Tirolsko in Vorarberško	13 nem. 3 ital. 1 utrakv.	4287	3 nem. 2 ital.	1202	2	301	24	5850
Češko:								
nemške	36 nem.	7534 + 12	16 nem.	4423	7	887	59	12856
češke	47 češ.	11330 + 790	30 češ.	9835	9	1378	86	23333
Moravsko:								
nemške	14 nem.	3950	16 nem.	3743	4	511	34	7304
češke	24 češ.	5621 + 142	13 češ.	4003	1	292	38	10040
Šlezka	7 nem. 2 češki 2 polj.	2507	5 nem.	1445	3	231	19	4183
Dalmacija	1 ital. 5 srb.-hrv.	1446	1 ital. 1 srb.-hrv.	570	—	—	8	1985
			Na avstr. reform. gimnaz.			167		167
							Skupaj	424 115437

V Galiciji in Bukovini so srednje šole v tem šolskem letu zaprte.

¹ Drugo število pomeni učenke sr. šol.

1884. se je preselila v svojo sedanjo krasno palačo na Ringu. Še starejša je staroslavna češka univerza v Pragi, ki jo je ustanovil kralj in nemški cesar Karel IV. leta 1348.

Jezikovna ravnopravnost v ogrskih šolah. Odredbi ogrskega naučnega ministrstva od jeseni leta 1914., ki dovoljuje raznim narodom na Ogrskem lastne šole z učnim jezikom dotičnega naroda, se je pridružila meseca sušca t. l. nova odredba, na podlagi katere se poučuje veronauk v ljudskih šolah kakor tudi v ponavljalnih tečajih teh šol v materinskem jeziku. Dovoljeno je tudi, da se sestavljajo letna poročila in druge tiskovine na ljudskih šolah z nemadžarskim učnim jezikom obenem v državnem jeziku in v jeziku dotične narodnosti.

TO IN ONO.

Fr. W. Foersterjevo predavanje o vojni. Znani pedagog Fr. W. Foerster je predaval dne 10. sušca t. l. na skupščini, ki jo je sklicala »Wiener pädagogische Gesellschaft« na Dunaju o vzgojeslovni obravnavi vojne v šoli in doma. Posrečilo se nam je dobiti privoljenje za prevod omenjenega predavanja ter ga priobčimo v prihodnji »Pop.« številki v polnem obsegu, kar vemo, da bo pogodu našim p. n. čitateljem.

Deset zapovedi učiteljskega stanu:

1. Kogar skuša Bog, ga stori učitelja, zato je njegov stan trnjev, a zasluge neprecenljive!

Kdor hoče učiti in zapovedovati drugim, naj se uči najprej sam ter se vadi uboganja!

3. Ljubi svoje učence, poučuj jih, ne ker je to tvoj ukaz, temveč ker jih ljubiš sam!

4. Ne išči v svojem stanu samo kruha za življenje, temveč poklica, za katerega se čutiš ustvarjenega!

5. Učitelj naj ne misli, da so učenci zaradi njega na svetu, temveč učitelj zaradi njih, kajti ljudstvo je bilo vedno pred svojimi vladarji.

6. Če najdeš med svojimi učenci talent, veseli se ga in ga varuj kakor zlato, kajti iz njega napravi moder mož modrega moža, neveden ga stori le ponosnega, ker ga ne zna buditi in vaditi.

7. Le blaga ideja naj vodi učitelja, nikdar osebnost. Ni ostudnejšega kakor pristranske slabosti, ki sodi svojega bližnjega po ugodnih in neugodnih zunanjih okolnostih ali takorekoč po obrazu.

8. Trudi se, da odgojiš značaje, ne ve-trnjake, ki se zibljejo na levo in desno, kakor ločje. Kaj pomaga um, če ni poleg njegove resne volje in neomajnega moštva, ki se da rabiti zoper lastno prepričanje za vse, kar morda koristi na premoženju in puhli časti.

9. Učenje ni potrebno samo zaradi naučenja, temveč da koristi! Samo tedaj bode možna obča blagost, kadar bomo omikani vsi ne po zunanjem, temveč po srcu, ko spoznamo besede: Ljubite se med seboj, v ljubezni je sreča, v razdvoju pogubljenje.

10. Ni lepšega od pravega učitelja, zakaj drugi izveličar je svojemu narodu. — (A. Koder v »Lj. Zvonu« l. 1881.).

Splošna šolska obveznost v Rusiji. Koresp. urad poroča: Novi ruski naučni minister Ignatijev je pričel pripravljati predloge za uvedbo splošne šolske obveznosti v Rusiji.

O stanovski in narodni strpnosti je dejal, kakor poroča »Fr.-L.-St.« znani pedagog Fr. W. Foerster v Frankfurtu ob M. v svojem govoru »Die deutsche Jugend und der Weltkrieg« sledeče:

«... Lepi zgled teh, ki so padli na polju slave, naj deluje na to, da si pridobi mladina sama spet več poštenosti. Kot podpora materi, kot hranitelj svojih bratov in sester, kot namestnik svojega očeta mora zoreti mladina resno v moža in v ženo. Mnogi veliki otroci naj se uče danes na veliki resnosti časa ter se dvignejo nra-vstveno. Sinovi in bratje, ki so prelili svojo kri, imajo pravico, da umro v gotovosti, da njihova smrt ne pomaga polniti novih vrec

denarja, pač pa da budi dobre duhove. Vse se mora zavzeti za socialni mir med stanoví. Deluj zlasti vsakdo na skupnost z delavskim stanom, ki nosi našo industrijo! Popravimo spet vse zlo, ki se je povzročilo v preteklosti na delavstvu. Ko sem gledal, kako žrtvujejo naši delavci svoje edino premoženje, svoje življenje, sem si mislil večkrat: Zaslužili si tega nismo, pa zaslužiti si hočemo! Zato se obračam do vas, vi tisoči mladine: Bodite srčni tovariši z delavsko mladino, bodite si prijatelji z njo za vse življenje! Mislite na svoje očete, ki se bore zdaj z delavci skupno proti sovražniku! Če se pripeti, da bi se ne pripustilo delavski mladini tudi poslej pristopa v družbo, da bi se jo potiskalo v stran, potem gorje vam! S telesom in z dušo se branite proti temu! Kajti vsi so naši tovariši za danes in za vedno, ne smemo jih smatrati za ljudi nižje vrste. Vi vsi, ki boste stali kedaj na odgovornostnih mestih, spoštujte delavce, njihove vodnike in uradnike; kajti njihov pogum, njihova moč, njihova energija nam pomagajo zdaj k zmagi! Ne zapirajte jim ust, če govoré tudi trdo, če tudi stavkajo! Naj glasujejo z nami, kajti zaslužili so si naše spoštovanje. Spoštujte silo njihovega prepričanja, njihovo ofenzivo, ki se izkazuje tako krasno. Brezdomovinec je danes in vedno le tisti, ki mu je za razredni patriotizem.

Bojevali pa se bomo poslej proti goflačem, proti brezmiselnemu pavšalnemu sovraštvu napram celim narodom. Čuvajmo se pred pijanostjo zmage, odložimo bahavo samozavest, kakor da smo spravili samo mi Nenci na svet kaj dobrega in svetega ter nismo prejeli od njega ničesar! Zastaviti hočemo svoje sile za skupno socialno delo, za skupno kulturno delo vseh narodov in za razmere, ki onemogočijo novo poznejšo vojno. Naša duša mora živeti že zdaj združitev, ne sovraštva. Tako dospemo lahko kedaj do tega, da prevzame mesto heroizma usmrtitve heroizem ljubezni. Hlantanje po sovražnostnih efektih, kakor navdaja zdaj mnoge napram ino-

zemstvu, je v nasprotju z veliko nalogo našega (nemškega) naroda: da narode zopet združuje. Že mladina mora izvesti to združitev. Inozemstvu smo neizmerno veliko dolžni za našo kulturo, tudi Angležem; zlasti v rešitvi delavskega vprašanja nam je pomagal njihov zgled. Mladini bodi sporočilo smrti z bojišča: stopajmo nazaj v življenje, pa vzemimo s seboj sveto resnobo!»

Zaupanje v lastno moč in njegova vzgoja. »... da se okrepi veselje pri posrečenju česa večjega, da se zbudi zaupanje v lastno moč, da se zatró one, tako pogosto kakor zavraten, energijo ubijajoči strup, srca in glavo napolnjujoče slabotne in mehkužne misli: »Tega pač ne zmorem«, »Za to jaz nisem.« »To mi ne gre.« »To je proti moji naravi« itd. Iz te malosrčne brezupnosti, iz te bojazni pred delom, iz tega udobnega nezanimanja in tope neodločnosti hoče iztrgati — in sicer iztrgati z vzgojo do srčnega poguma in krepkega napredovanja, kar naj napravi delo za priljubljeno navado, za duševno potrebo, ki bi je ne pogrešali radi, za bistveni del njihove osebnosti — to hoče »delovna šola.« (Iz »Schmidt: Grundlagen zur Ausgestaltung des Arb.-Unterr.).

V čem je bodočnost? »... (ta) ne pride z visoko donečimi programi in še manj z debelimi in učenimi knjigami, marveč samo s primernimi čini. Ne v knjigah in avtoritetah, marveč v nas, v vsakem posamezniku leži rešitev, in ni je rešitve, nego v delu!« (Dr. J. Žmavc »Ozdravljenje socialn. življenja«).

Za samovzgojo volje priporoča W. James izpolnjevanje naslednjih treh maksim:

1. Pri pridobivanju nove ali pri opuščanju stare navade moraš opraviti to z vso silo in odločnostjo, kar jo imaš.

2. Ne dovoljaj si nobene izjeme, dokler ni pognala nova navada v tebi trdnih korenin.

3. Oprimi se najbližje priložnosti, ki se ti nudi, da izpremeniš storjeni sklep v de-

janje, ter glej, da zadovoljiš vsako emoci-analno razburjenje, ki se zbudi v tebi na-pram zaželjeni smeri.

Kot četrto priporoča pri vzgoji volje v drugih k prvim trem:

Ne podajaj svojim učencem dosti ab-straktnih moralnih pridig.

(Iz »Psych. u. Erz.)

Popustljivost ali strogost? »John Stu-art Mill ima v svoji avtobiografiji opombo: »Učenec, od katerega nikdar nihče ne za-hteva, česar ne more ali še ne more vršiti, ne bo nikdar vršil vsega, za kar je zmo-žen.« Resnična beseda; in tudi jaz sem vsekakor prepričan, da je med obema učiteljevima napakama: med preveliko stro-gostjo in preveliko popustljivostjo, zadnja nevarnejša. Preveč popustljivosti in potr-pežljivosti, vsepreveliko popuščanje zahtev razvaja in mehkuži; učenec se navadi, da nima ničesar več za resno, ker smatra isto tudi učitelj za manj vredno in habituelna otopenost je konec.« (Paulsen: »Aus mei-nem Leben«).

Dijaške izletne družbe (scout-družbe) **na Hrvatskem.** »Pfadfinderjev« Slovenci še nimamo, Hrvatje so na svojih srednjih šo-lah že ustanovili »scout-družbe« (izgovori »skaut«). V »Nast. Vj. pogovarja dr. M. Kiseljak tem družbam namenjeno knji-žico »M. Mudrinić: Rukovod za hr-vatske djačke izletne družbe« ter pristavlja ob koncu svojega poročila te, tudi za nas upoštevanja vredne besede: »Ta pokret, ki »ustvarja novo generacijo krepkih mišic, svežega duha, poštenega srca in čvrste volje, sposobno za vsako častito in plemenito delo« (cit. iz Mudri-nića), čaka še velika in težka naloga. Na-dejam se in uverjen sem, da se skonča ta vojna kakor za naš narod in za našo do-movino najsrečnejše, a tudi najmočnejši zmagalec bo krvavel na žalost iz mnogih ran. Da se zaceli vse te rane na kultur-nem in ekonomskem polju, bo treba nekaj decenij najmarljivejšega dela, a ta trdi po-sel čaka to novo generacijo. Njo je treba

odgajati po principih, razloženih v tej knji-gi... Sad ne izostane.«

Narodni odbor za otroško delo v Ame-riki. V »Napredku« poroča dr. P. Rado-savljevič kot dober poznavalec ameri-škega vzgojstva o tem sledeče:

»V Ameriki je bil osnovan leta 1914. »Narodni odbor za otroško delo« (The Na-tional Child Labor Committe). Svoj sedež ima v Njujorku in naloga mu je, da razvija zanimanje med inteligentnimi krogi za to, da se napravlja zakon o otroškem delu (zaposlenosti), da pomaga ter prevzema izpraševanja, ki odkrivajo današnje prilike, da se zajamčijo dobri zakoni. Člani tega odbora so ponajveč vseučiliški in srednje-šolski profesorji, učitelji osnovnih šol, člani pedagoško-prosvetnih društev, sociologi, pravniki, zdravniki, duhovniki in ugledni meščani. Danes šteje nad 6000 članov, ki plačujejo letno okroglih 60.000 dolarjev.

Dozdaj je dosegel ta odbor med dru-gim sledeče: 1. 39 držav v Združenih dr-žavah severoameriških je zboljšalo ali pa oživotvorilo nove zakone o otroškem delu ali kompulzornem izobraževanju; 2. je iz-dal prvi načrt uniformnega zakona o otroškem delu (leta 1911.), ki ga je sestavila komisija za uniformne zakone ameriškega pravniškega združenja; 3. je ustvaril osnu-tek otroškega urada (Children's Bureau) v federalni vladi v Washingtonu, ki ga je sankcioniral predsednik Taft dne 9. mal. tr. l. 1912.; 4. publicira literaturo o vseh fazah otroškega dela; 5. kooperira z zdrav-niki, s pedagogi; 6. kooperira z društvi, ki dajejo štipendije otrokom ubožnih staršev.

Kronika o svetovni vojni. »Hrv. Uč. Dom« piše: »Nemški učitelj Bertold Oton priporoča, naj zbirajo učitelji pisma, ki jih prejema ljudstvo od svojih sorodnikov in znancev z bojnega polja. Ta pisma naj pre-piše učitelj v veliko knjigo, ki zasluži, da se jo imenuje: »Kronika o svetovni vojni kraja N. Po pismih in dopisnicah vojne po-šte zložil N.« Učitelj bi moral spraviti v to knjigo vsako poedino pismo in vsako dopisnico z vsemi njihovimi napakami v

pravopisu. Popraviti ne bi smel ničesar, nego vse pustiti, kakor je v resnici bilo. To bi bilo velike vrednosti za ljudi, ki bi čitali še po decenijah ali čez sto let.

Čitalci naj vedo popolnoma natančno, kako so ljudje svoje dni pisali. Če dobi tako vsak kraj svojo kroniko v svetovni vojni, bodo imeli poznejši rodovi dovolj gradiva za spomin v pretekli dobi.

No korist, ki bi jo dajala taka kronika, je še večja. Učitelji bi lahko v večih primerkih sestavili vsebino take kronike ter je poslali v središče okraja. Te vsebine iz kronik vseh krajev v okraju bi dajali sliko o tem, kaj so storili prebivalci tega okraja in kaj so doživeli v svetovni vojni. To delo bi se lahko razširilo še naprej, in dobili bi na ta način enako sliko o delovanju naroda po vsej domovini. V to kroniko bi se lahko zabeležila tudi pripovedovanja ranjencev, ki so se vrnili domov, a na koncu vojne tudi različna odklikovanja, ki so jih posamezniki prejeli za svojo hrabrost. Tudi razne slike iz vojne bi našle tukaj mesto. Gotovo je, da bi bile take kronike svetinje za bodoča pokolenja, zato priporočamo, da jih osnujejo tudi naši učitelji ter jih vodijo v svojih šolah«. (Prim. v dan. »Pop.« članek »Vojna kronika v šoli«. — Ured.).

Vojna in šolska reforma. V »Information« čitamo pod tem naslovom: »Jezikovna naobrazba naše mladine se mora v bodoče primerno izpopolniti in modernizirati, primerno bistvu države kot države narodnosti. Na bojiščih se je moralo često izkusiti, kako težko se naši vojaki sporazumljajo med seboj. V naši državi govore mnogo jezikov: nemški, češki, poljski, slovenski, hrvatski, italijanski, romunski, maloruski, ali v učnih načrtih naših šol — tudi v najvišjih — to dejstvo absolutno ne prihaja do izraza. Temu zistemu treba absolutno napraviti konec. Lahko se najde primeren ozir na v državi navadne jezike. Če je časa in možnosti za čas trateči študij klasičnih jezikov na gimnazijah, potem se že dobi tudi nekoliko ur za učenje vsaj

elementov državnih jezikov. Ob vsem češčenju helenizma vendar ne verujemo, da sme grški jezik zahtevati prednost pred državnimi jeziki, ki v miru spajajo narode, a na bojišču vsaj omogočajo izpremenjavanje misli med sobojevniki. Tudi potreba enotnega občevalnega jezika je dokazana po vojni. Kateri jezik naj bo to? Naj se poizkusi plebiscitom. Za plemeniti jezik Helenov se ne izreče večina jako pametnega in praktičnega prebivalstva naše države!*

Štajersko učiteljstvo v vojni. Do konca prosinca 1915. je bilo od štajerskega učiteljstva pod orožjem 711 oseb, in sicer 222 Slovencev, 489 pa Nemcev. To je skupno 36% moškega učiteljstva na Štajerskem, vendar pa so se ti % zdaj že zvišali.

Dijaki obdelujejo polje. Naučna oblast v Dalmaciji je odredila, da morajo dijaki višjih razredov srednjih šol pomagati pri obdelovanju polja in njiv. V Dubrovniku je šolska oblast odredila, da mora 20 gimnazijcev iz treh zgornjih razredov v času od 19. do 25. aprila opravljati poljska dela na občinskem zemljišču v Čibači. Pri delu nadzorujejo dijake profesorji. Na mesto gimnazijcev stopi 25. aprila 20 gojencev navtične šole. Ti so opravljali poljska dela do 2. maja.

Češka »Matica šolska«, ki ima v Čelih iste cilje kakor Družba sv. Cirila in Metoda v Slovencih, je imela leta 1914. dohodkov 832.892 K, stroškov pa 1.146.099 kron, torej primanjkljaja 313.117 K. Za šole je izdala 726.000 K, za šolske podpore pa 53.000 K. Matica je vzdrževala 60 ljudskih šol na Češkem, 13 na Moravskem in 11 v Šleziji, gimnazijo v Orlovi in žensko obrtno šolo v Prachaticah. Podpirala 45 šol na Češkem, 2 $\frac{1}{2}$ na Moravskem in 11 v Šleziji. Te šole je obiskovalo 15.000 otrok. Češki listi so nabrali za Matico v celem 23.925 K.

Vseučiliška predavanja v vjetniškem taboru. V Soltauu na Hanoverskem je vjetniški tabor za Belgijce, kjer je med vjetniki dosti vseučiliških profesorjev in dijakov. Nekaj časa sem imajo v tem taboru

redna predavanja in sicer v juridični, filozofski in teološki fakulteti, kakor tudi v trgovski višješolski stroki. Medicinske fakultete ni, ker potrebujejo zdravnike drugod. Predavanja se vrše redno ter jih obdržujejo redni in izredni profesorji štirih belgijskih univerz. Tako imajo dijaki priliko, da nadaljujejo svoje študije. Vodstvo te »Université du Camp de Soltau pour les Prisonniers« upa, da spravi svoje gojence tako daleč, da bodo mogli polagati redne izpite ter doseči diplome. Tudi srednješolski pouk se vrši v taboru ob veliki udeležbi.

»Knjiga enorokega«, ki jo je spisal Geza grof Zichy ter je doživela že peto izdajo, je postala v današnjem času ena najaktualnejših. Grof Zichy, sam le z levico, razpravlja v njej, kako se je lahko navaditi, da se opravlja vsa dela le z levico. V kratkem izide te knjige šesta izdaja, ki jo misli pomnožiti enoroki pisatelj še z dodatki, kakor jih je našel že prej med orgskimi enorokimi. Tako je opazil, da so iznašli enoroki ogrski poljedelci sami protezo, ki je lastnonapravljen futral iz usnja ali iz lahkega lesa. Na to držalo si obešajo enoroki obroče in orodje, s katerim opravljajo poljska dela. S pomočjo te ogrske proteze tudi kopljejo, plejejo, orjejo in kosijo ter opravljajo vsa dela, ki jih je mogoče delati navadno le z dvema rokama. Prihodnji izdaji svoje knjige »Buch des Einarmigen« priloži grof tudi slike te proteze pri delu.

Iz žalosti v smrt je šla žena okrajnega šolskega nadzornika iz Zborowa v Galiciji, begunka Marija Kordydyka, ki se je pri Trofajahu na Štajerskem obesila, ker od začetka vojne o svojem možu ni nič več slišala.

Muhe prenašajo bolezni. Še v vsaki vojni so nastale velike bolezni. Muhe pa so silno nevarne prenaševalke bolezni, zato se bo letos treba posebno skrbno čuvati muh. Na Dunaju se že razni vseučiliški profesorji trudijo, kako pregnati mušjo nevarnost. Dognali so, da tiči poglavitna nevarnost v tem, da se muhe držijo gnojnih kupov, stranišč itd. in da od tam prenašajo bolezni na ljudi. Naj bodo torej ljudje posvarjeni, da se bodo čuvali muh.

Pokončujte muhe! Željno pričakovani topli dnevi odpirajo v naša stanovanja zelo nevarnemu sovražniku našega življenja duri. Muham se nikdo ne more odtegniti. Amerikanec Jackson je izračunil, da muhe v dobi ene generacije zamorejo umoriti štiri milijone človeških bitij. Če pomislimo, kolike množine bakterij le ena sama hišna muha prenaša, pač lahko presodimo nevarnost teh hišnih soprebivalcev. Od teh bakterij je imenovati zlasti one kolere, griže, koz itd. Muhe se silno naglo množijo. Zato nas sili samoobramba, da ta mrčes z vso močjo zatiramo kolikor le mogoče. Zlasti pouk v šoli lahko to vojno zoper muhe izdatno pospešuje.

Jan Bašta v Schönbachu pri Chebu, (češko)

∴ slavnoznana in najbolj solidna trgovina glasbil svetovnega glasa. ∴

Priporoča 'gg. učiteljem svoje izvanredne koncertne in orkestralne gosli, viole, cello, base, citre, kitare prve vrste, glasbila na pihala ogodnega glasa, ki se prav lahko izvaja, potem lesena in plehasta glasbila.

Mojstrske gosli s krasnim lokom in leseno skrinjo pošilja s poštnim povzajem za 18, 20, 24 ali 30 kron. — Ceniki zastonj in franko.

Najceneji direktni vir kupovanja! — Vsa glasbila se ceno, točno in dobro popravljajo! — Stare gosli in cello se izmenjujejo za nove! — Prodaja gramofonov in gramofonskih plošč! — Na tisoče priznanj od strani glasbenikov in učiteljev priporočajo naša izvrstna glasbila.

"Pelikan" *Akvarelne in tempera barve,*

Günther Wagner-jeve umetniške in najfinejše tehniške akvarelne

■■■■■■ barve ■■■■■■

prekašajo glede čistoče, sijajnosti, mešovitosti in trpežnosti vse doslej znane izdelke.

: Najprikladnejša znamka za šolsko rabo :

Günther Wagner-jevi tekoči tuši

prevladujejo svetovni trg!

Gospodom učiteljem risanja so na zahtevo napleski (namazi) in cenik na razpolaganje.

GÜNTHER WAGNER,
Hannover in Dunaj X/1.

Obstoja od 1888. l. → 40 odlikovanj.

✓ Cenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštno in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prosto. - Vsako leto izide 'Ročni zapisnik' z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

**UČITELJSKA
TISKARNA
V LJUBLJANI**

registrov. združba z omejj. zavezo
Frančiškanska ulica 6.

